

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav speciálněpedagogických studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

OLOMOUC 2022

Anna Kleslová

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

**TVORBA VIZUÁLNÍCH STUDIJNÍCH
MATERIÁLŮ ZNAKOVÉHO JAZYKA PRO
ZAČÁTEČNÍKY**

CREATION OF VISUAL MATERIALS FOR BEGINNERS OF
SIGN LANGUAGE

Vedoucí práce: Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.

Studijní obor: Učitelství pro první stupeň základních škol
a speciální pedagogika

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Tvorba vizuálních studijních materiálů znakového jazyka pro začátečníky* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci dne

.....

Anna Kleslová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování panu Mgr. BcA. Pavlovi Kučerovi, Ph.D za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat respondentům při spolupráci s dotazníkovým šetřením.

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 Uživatelé znakového jazyka.....	10
1.1 Osoba se sluchovým postižením.....	10
1.2 Klasifikace sluchových vad.....	12
1.3 Neslyšící jako sociokulturní a jazyková menšina.....	15
1.4 Slyšící uživatelé znakového jazyka v komunitě Neslyšících	18
2 Komunikace a komunikační systémy osob se sluchovým postižením.....	20
2.1 Specifika komunikace osob se sluchovým postižením.....	21
2.2 Komunikační systémy osob se sluchovým postižením	23
2.2.1 Orálně auditivní komunikační systémy	24
2.2.2 Vizually motorické komunikační systémy.....	26
3 Český znakový jazyk	31
3.1 Historický vývoj znakového jazyka	31
3.2 Výrazové prostředky českého znakového jazyka.....	34
3.2.1 Manuální výrazové prostředky českého znakového jazyka.....	34
3.2.2 Nemanuální výrazové prostředky českého znakového jazyka	37
3.3 Jazykové roviny českého znakového jazyka	38
3.4 Soustava znaků v českém znakovém jazyce.....	41
4 Kurzy českého znakového jazyka v České republice	42
4.1 Praha	42
4.2 Brno	46
4.3 Čechy	47
4.4 Morava a Slezsko.....	48

5	Výuka českého znakového jazyka na univerzitách v České republice	51
5.1	Univerzita Karlova v Praze.....	51
5.2	Masarykova Univerzita v Brně.....	52
5.3	Univerzita Palackého v Olomouci.....	53
5.4	Ostravská univerzita	55
5.5	Technická univerzita v Liberci	55
5.6	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.....	56
5.7	Univerzita Hradec Králové.....	56
5.8	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	56
5.9	Západočeská univerzita v Plzni	57
	PRAKTICKÁ ČÁST	58
6	Vlastní tvorba studijních materiálů.....	58
6.1	Cíl vlastní tvorby	58
6.2	Příprava vlastní tvorby.....	59
6.2.1	Inspirace a studijní opora.....	59
6.3	Příprava samotného natáčení	62
6.4	Proces vlastní tvorby	63
6.5	Ověřování vzorků	73
6.5.1	Dotazník.....	73
6.5.2	Výsledky výzkumného šetření.....	74
	Závěr	77
	Seznam použité literatury	79
	Seznam tabulek	87
	Seznam obrázků.....	88
	Seznam příloh.....	89

Úvod

Tato diplomová práce se věnuje tvorbě výukových videí pro začátečníky českého znakového jazyka. Díky studiu speciální pedagogiky na Univerzitě Palackého a výuce předmětu Surdopedie, jíž součástí je český znakový jazyk, máme jako studenti možnost blíže nahlédnout do světa neslyšících. Svět neslyšících v sobě skrývá spoustu jedinečných zajímavostí, které mě stále baví objevovat a blíže zkoumat. I fakt, že v České republice žije okolo půl milionu osob se sluchovým postižením, ovlivňuje to, že se do této problematiky ráda a ochotně zasvěcuji. Z toho důvodu jsem se ve své diplomové práci rozhodla věnovat tématu, které je s touto oblastí spjato.

V průběhu studia na studijním programu Speciální pedagogika je požadována nejedna zkouška ze speciálně pedagogické disciplíny Surdopedie, kde je do praktické části také zapojena zkouška z českého znakového jazyka. Vždy při přípravě na danou zkoušku, studováním znaků a rozšiřováním slovní zásoby, je nutné hledat potřebné studijní materiály. Pro mě jsou nejvhodnější ty, které zachycují dané znaky v pohybu i s příslušnou mimikou. Bohužel ještě před pár lety studijních materiálů tohoto typu tolik nebylo. Nejnovější aplikace s video slovníkem českého znakového jazyka vznikly teprve nedávno a obdobně to platí také o různých Youtube kanálech a instagramových účtech, které se věnují osvětě světa neslyšících a slovní zásobě českého znakového jazyka.

Tato skutečnost mě motivovala k vytvoření vlastních výukových videí, které by mohly sloužit jako další studijní materiál a opora nejen pro studenty Univerzity Palackého v Olomouci, ale také pro širší veřejnost, která by se chtěla naučit pár základních znaků českého znakového jazyka.

Obsah této diplomové práce tvoří teoretická část a praktická část.

V teoretické části je uvedeno pět kapitol. První kapitola se zabývá Uživateli znakového jazyka. Čtenáři je popsána problematika sluchového postižení a její klasifikace. Také je zde nastíněna oblast speciálně pedagogické disciplíny Surdopedie. V neposlední řadě této kapitoly se čtenář seznámí s nevšední kulturou a uměním Neslyšících. Druhá kapitola teoretické část je věnována Komunikačním systémům osob se sluchovým postižením, ve které popisují orálně auditivní komunikační systémy a následně vizuálně motorické komunikační systémy. Čtenář

se tak může seznámit jak s přirozenými jazyky neslyšících, tak s těmi umělými. Ve třetí kapitole teoretické části se čtenář dočte podrobnější informace o Českém znakovém jazyce, především o jeho vývoji z historického hlediska a o výrazových prostředcích, které jsou v českém znakovém jazyce používány. Čtvrtá kapitola je věnována Kurzům českého znakového jazyka v České republice. V páté kapitole je uvedena Výuka českého znakového jazyka na univerzitách v České republice.

Praktická část je věnována Tvorbě studijního materiálu českého znakového jazyka pro začátečníky. Rozhodla jsem se pro koncept výukových lekcí, kdy je vždy jedna lekce věnována znakům z jednoho tematického celku. V praktické části je především popisována příprava na natáčení, samostudium znaků, jaká byla má inspirace k vlastní tvorbě a také celý postup tvorby. V závěru praktické části popisuji analýzu dotazníkového šetření, které slouží k ověření vzorků. Výuková videa s názvem Znakuj taky! jsou ke shlédnutí na platformě Youtube.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Uživatelé znakového jazyka

1.1 Osoba se sluchovým postižením

Podle Horákové (2012) tvoří jedinci se sluchovým postižením heterogenní skupiny osob, kteří jsou rozlišováni podle typu a stupně sluchového postižení. Horáková (2012) tak skupinu osob se sluchovým postižením diferencuje do těchto kategorií: **neslyšící, nedoslýchaví, ohluchlí**. Langer (2011 in Jeřábková a kol., 2013) říká, že osoba se sluchovým postižením je taková osoba se sluchovou vadou, kterou již není možné kompenzovat. Toto postižení také negativně ovlivňuje kvalitu života danému jedinci. Zákon č. 155/1998 Sb. zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob uvádí v § 2, že: „*Za neslyšící se pro účely tohoto zákona považují osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem.*“

Na osobu se sluchovým postižením lze také nahlížet ze dvou hledisek, a to z **medicínského a ze sociokulturního hlediska**. Medicínské hledisko je takové, kdy se zkoumá pouze kvalita a kvantita sluchového vjemu. Za sluchové postižení se tedy považuje porucha sluchového aparátu daného jedince. **Sociokulturní hledisko** se oproti medicínskému zabývá psychologickým aspektem osob se sluchovým postižením, kdy se jedinci s tímto typem postižení hlásí ke kulturní a jazykové menšině Neslyšících a odmítají být zařazováni mezi postižené. (Hrubý, 1997 in Horáková, 2012)

Neslyšící

„*Neslyšící jedinec je takový jedinec, který ani přes maximální kompenzaci sluchové ztráty není schopen slyšet mluvenou řeč.*“ (Jeřábková a kol., 2013, s. 118). Znakový jazyk je pro tohoto jedince přirozeným jazykem. Dle Světové zdravotnické organizace WHO¹ se termín neslyšící užívá u osoby, která není schopná slyšet žádný zvuk na kterékoli hladině zvuku. Podobně

¹ World Health Organization

definuje úplnou hluchotu Ministerstvo práce a sociálních věcí ve vyhlášce č. 207/1995 Sb., kterou se stanoví stupně zdravotního postižení a způsob jejich posuzování pro účely dávek státní sociální podpory, v kapitole IV. takto: „Úplná hluchota znamená, že sluchově postižený s jakýmkoliv zesílením zvuku nevnímá zvuk, pouze případné vibrace“.

Horáková (2012) také uvádí, že neslyšící často odmítají označení sluchově postižení, jelikož se cítí být součástí jazykové a kulturní menšiny Neslyšící, užívající vlastní znakový jazyk (viz. podkapitola 1.3)

Ohluchlí

Ohluchlé jsou takové osoby, u kterých došlo ke ztrátě sluchu postlingválně, tj. po šestém roce života. (Langer, 2011 in Jeřábková a kol., 2013) Dle Houškové (Ruce.cz, 2004) se ztráta sluchu se u ohluchlého jedince vyskytla až po ukončení vývoji řeči a díky tomu může daný jedinec používat orální řeč v takové formě, ve které došlo k danému postižení. Jako komunikační prostředek nejčastěji používají odezírání a mluvenou a psanou řeč. Přitom při písemné komunikaci často nemusíte poznat, že jej píše jedinec s danou sluchovou vadou. Při mluvené řeči mají ohluchlí jedinci různorodý stupeň srozumitelnosti, která je také ovlivněna délkou let, jak dlouho již vada u jedince přetrvává.

Nedoslýchaví

Sovák (1981) definuje nedoslýchavost jako částečnou ztrátu sluchu a bývá příčinou opožděného nebo omezeného vývoje řeči. Jeřábková a kol. (2013) uvádí, že pokud je jedinci poskytnutá včasná speciálně pedagogická péče, nejčastěji formou sluchadel, může se u něj opravdu dobře rozvinout mluvená řeč. Sovák dále uvádí rozdělení nedoslýchavých osob do několika skupin dle stupně nedoslýchavosti, jako jsou: *velmi těžká nedoslýchavost, těžká nedoslýchavost, střední nedoslýchavost a lehká nedoslýchavost.*

Surdopedie

Celkovou problematikou života osob se sluchovým postižením, jejich výchovy, péče a rozvojem se zabývá speciálně pedagogická věda s názvem **Surdopedie**². Tato speciálně pedagogická disciplína je multidisciplinární obor, který spolupracuje s dalšími obory jako jsou například:

² Z latinského surdus – hluchý a řeckého paideia – výchova

psychologie, sociologie, filozofie či lékařské obory, zejména audiologie. (Langer, Suralová, 2006) Potměšil (2003, s. 4) ve své publikaci také zmiňuje, že obor surdopedie byl po dlouhá léta součástí oboru logopedie³. Také upozorňuje na fakt, že jejich oddělení „*bylo důsledkem jejich vnitřního vývoje a s rozvojem poznání stále větších odlišností v metodice práce, a nakonec i v charakteru pojetí cílů v obou disciplínách*“. Na druhou stranu připomíná, že spolupráce s logopedickými odborníky je neoddelitelnou složkou při výchově a vzdělávání osob audio orálního komunikačního systému.

Surdopedie se zaměřuje především **na děti a mládež** s vadou sluchu, které se snaží co nejvíce začlenit do vzdělávání a intaktní společnosti. Dále se věnuje a pomáhá také **rodičům a širší rodině**, u nichž se vyskytuje dítě se sluchovým postižením. V neposlední řadě se surdopedie zabývá také **speciálními pedagogy – surdopedy**, kteří se snaží jedincům se sluchovým postižením poskytnout co nejlepší možnou péči a vzdělání v rámci školního systému. Surdopedie se všem třem skupinám věnuje stejně, a tak není žádná z nich méně důležitá. Pro správný rozvoj a celkový pokrok této speciálně pedagogické disciplíny je důležitý podíl všech tří, výše zmíněných, složek. (Potměšil, 2003)

1.2 Klasifikace sluchových vad

Sluchové postižení můžeme rozdělit do několika základních kategorií. Toto rozdělení je ovlivňováno mnoha faktory, mezi které patří: kvalita a kvantita sluchového postižení, věk (kdy postižení vzniklo), péče (kvalita prevence), existence vícenásobného postižení či mentální úroveň jedince (Horáková, 2012). Sluchové postižení tak můžeme klasifikovat dle několika hledisek:

- místo vzniku sluchové vady
- doba vzniku sluchové vady
- velikost sluchové ztráty

³ Logopedie se zabývá problematikou narušené komunikační schopnosti (NKS) ve všech rovinách u všech věkových kategorií (Lechta, 2005)

Místo vzniku

- **Periferní vady** jsou rozdělené na převodní a percepční poruchy.
 - Při převodní vadě je postižena je oblast středního ucha, kdy v přenosu zvuku překáží nějaká bariéra v oblasti středouší. (Horáková, 2012)
 - Percepční poruchy vznikají při zasažení oblasti vnitřního ucha, dysfunkce vláskových buněk či sluchového nervu. (Langer, Suralová, 2006)
- **Centrální vady** se týkající se oblastí mozku, konkrétně podkorového a korového systému. (Langer, Suralová, 2006)
- **Smíšené poruchy** jsou takové poruchy, kde bývá postižené vnější, střední i vnitřní ucho. Kombinují se v různé míře a stupni příčiny navozující vodu převodní i percepční. (Herdová, 2004 in Horáková, 2012)

Velikost ztráty sluchu

Světová zdravotnická organizace WHO dále dělí několik stupňů postižení dle kvantity slyšeného, hladinu intenzity zvuku (v decibelech):

Tabulka 1 - Klasifikace ztráty sluchu (WHO, 1980)

Stupeň postižení	Hladina intenzity zvuku v dB
Žádná porucha či vada	0-25 dB
Lehká porucha či vada	26-40 dB
Střední porucha či vada	41-60 dB
Těžká porucha či vada	61-80 dB

Tabulka 2 – Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (WHO, 2012)

Ztráta sluchu v decibelech	Stupeň postižení a jeho projevy
0 – 25 dB	0 (normální sluch) – žádné nebo velmi lehké problémy se sluchem. Schopnost slyšet šepot.
26 – 40 dB	1 (lehké poškození sluchu) – Schopnost slyšet a opakovat slova, která jsou mluvena normálním hlasem z 1 metru.
41 – 60 dB	2 (střední poškození sluchu) - Schopnost opakovat slova, která jsou mluvena hlasitou řečí z 1 metru.
61 – 80 dB	3 (těžké poškození sluchu) – Schopnost slyšet slova, když jsou křičena do ucha, které je méně postižené.
81 dB a větší	4 (velmi těžké poškození sluchu) – Neschopnost slyšet a porozumět hlasu, který je křičen
Omezující sluchová porucha	Dospělí – 41 dB a více Děti do 15 let včetně – 31 dB a více

Tabulka Světové zdravotnické organizace WHO – Klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, kterou přijala roku 2001.

Doba vzniku

- **Vrozené vady** vniklé před narozením jedince, tj, v prenatálním období.
- **Získané vady** jsou takové vady vzniklé během perinatálního či postnatálního období. (Katalog podpůrných opatření, 2015-2022)
- **Prelingvální porucha** je taková porucha, která vznikla před obdobím ukončením vývoje řeči, tj. v rozmezí 4-7 let dítěte. Daný jedinec si tak nemůže spontánně osvojit mluvený jazyk. V důsledku sluchové vady osvojené řečové dovednosti začínají zanikat

a pokud není u jedince včas zahájena speciálně pedagogická logopedická péče, tyto dovednosti mohou zcela vymizet. Jedinec s prelingválním sluchovým postižením užívá jako přirozený komunikační prostředek národní znakový jazyk. (Langer, 2014)

- **Postlingvální porucha** – porucha vzniklá po období ukončení vývoje řeči (Potměšil, 2003) Jazyková stránka řeči je již dostatečně osvojena a nedojde ani k její regresi. Co se ale může zhoršovat, je artikulace v mluvě jedince v důsledku sluchové vady. (Langer, 2014)

Potměšil (2003, s. 20) také uvádí, že termíny *prelingvální porucha* a *postlingvální porucha* „přináší další možný přístup k hodnocení vad sluchu v závislosti na délce času využitého pro výstavbu pojmů a slovní zásoby a samozřejmě mluvené řeči“.

1.3 Neslyšící jako sociokulturní a jazyková menšina

Neslyšící a neslyšící

Dle Kosinové (2008) se tyto dva pojmy objevují v zahraniční literatuře (ang. deaf x Deaf) v posledních třiceti letech. Neslyšící psané s malým „n“ se používá zejména v medicínském světě a u majoritní společnosti, která osoby se sluchovým postižením rozděluje do určitých kategorií dle typu postižení. Mezi Neslyšící psané s velkým „N“ se řadí jedinci, kteří jsou součástí určité sociokulturní a jazykové menšiny, které spojuje užívání vlastního jazyka – znakového jazyka, v našich podmínkách českého znakového jazyka. Považují se za rovnocenné vzhledem k slyšící majoritní společnosti, a proto pojem postižení odmítají. Neslyšící menšinu nespojuje jen užívání vlastního komunikačního systému, ale také společné hodnoty, zájmy, historický kontext, podobné zkušenosti, problémy a osud. Do komunity Neslyšících ale nemusí patřit jen lidé s diagnostikovanou hluchotou, ale také lidé, kteří přišli o sluch či jeho část v průběhu života a s majoritní společností stále komunikují mluvenou řečí či znakovou češtinou. Stejně tak ne každý neslyšící se musí hlásit ke komunitě Neslyšících.

Kultura Neslyšících

Z historického hlediska můžeme podotknout, že kultura Neslyšících vznikala v období padesátých a šedesátých let dvacátého století v USA. V devadesátých letech dvacátého století se takto začala nazývat také část českých jedinců se sluchovým postižením. (Horáková, 2012) V dnešní době se o šíření informací a osvěty této kultury zaslouhují spíše mladí lidé, kteří chtějí

bojovat za rovnocennost své komunity vzhledem k většinové společnosti. (Kosinová, 2008) Komunita je společenství lidí, které spojují stejné myšlenky, hodnoty, názory. Woll – Ladd (2013 in Kosinová, 2008) uvádějí, že tři nejhlavnější rysy komunity Neslyšících jsou hluchota, komunikace (znakový jazyk) a vzájemná podpora.

Členství v této komunitě je možné dosáhnout, pokud splňujete aspoň jednu z daných podmínek, a to: jste neslyšícím dítětem neslyšících rodičů, navštěvujete školu pro sluchově postižené, udržujete stálý kontakt s komunitou Neslyšících, ovládáte a plynule používáte znakový jazyk, máte sluchové postižení či sdílíte podobné názory a postoje komunity (Langer 2014, in Kosinová, 2018)

Členové komunity se setkávají nejčastěji tam, kde mohou narazit na velkou koncentraci lidí komunikující znakovým jazykem, mezi taková místa patří například vlastní kluby či organizace. V Olomouci je takovou organizací Oblastní unie Neslyšících. Neslyšící organizují nepřeberné množství společenských, kulturních a sportovních akcí. Volí si například vlastní Miss neslyšících, pořádají plesy a benefiční koncerty nebo organizují sportovní turnaje v rozmanitých sportech jako fotbal, volejbal apod. (Langer, 2013a)

Umění Neslyšících

Umění Neslyšících v sobě nese tradici, o kterou Neslyšící velmi pečují a udržují ji mezi sebou v povědomí. Mezi umění Neslyšících řadíme specifický humor (o rozdílech a nedorozuměních mezi slyšící a Neslyšící společností), anekdoty (často ve formě komiksu), lidové umění (určitá forma lidové slovesnosti, př. Legenda o původu Abbém de l'Épéem), povídky založené na znakovém jazyce (ABC příběhy složené z takového počtu znaků, kolik je písmen v jednoruční abecedě) a vizuální umění (malířství, sochařství, architektura, fotografie). (Kosinová, 2018)

Velkou část kultury také tvoří dramatické hry a dramatické ztvárnění rolí. Se znakovým jazykem se pracuje velmi pestře, rozmanitě, bez jakýchkoli zábran a pravidel. Využívá se pantomimy (Soubor Pantomima S.I.), poezie ve znakovém jazyce či tlumočení písní. (Kosinová, 2018)

V České republice máme také bakalářský obor Výchovná dramatika pro Neslyšící⁴, který se na Janáčkově akademii múzických umění v Brně objevil v roce 1992. Absolventi tohoto studia tak mohou vystupovat například v profesionálním divadelním souboru s názvem Divadlo Neslyším, který předává Neslyším divákům kvalitní kulturní zážitek. Populárním zážitkem jsou také interpretace písní ve znakovém jazyce, jak jsem již uvedla výše. (JAMU, 2022)

Pro osoby se sluchovým postižením vycházejí také časopisy, kterým je například časopis Gong, jehož vydavatelem je asociace ASNEP⁵. Časopis nabízí rady rodičům dětí se sluchovým postižením, sleduje nejnovější technické pokroky ve vývoji pomůcek pro osoby se sluchovým postižením (sluchadla, kochleární implantáty), uvádí rozhovory se zajímavými jedinci se sluchovým postižením nebo podává informace o speciálních školách pro sluchově postižené. (ASNEP, 2004-2022)

Pokud bychom se podívali na oblast filmu, tak se v České republice příliš filmů pro Neslyšící nevydalo. Mezi film s hlavním neslyšícím hrdinou můžeme uvést film Minulost (1998) a film s vedlejším neslyšícím hrdinou Pupendo (2003). Neslyšící si tak často přehrávají filmy spíše ze zahraničí. Filmy zahraniční produkce se promítají na mezinárodních festivalech kultury a pochází z dílen neslyšících autorů. Co se týče pohádek pro děti, ani tato oblast nepřekypuje množstvím vydaných děl. Pohádky (př. Červená Karkulka, pohádka Pinnocchio), které jsou uloženy na CD-ROMech, jsou interpretovány vyprávěním ve znakovém jazyce. (Kosinová, 2018)

Televizní a mediální oblast je v předávání informací také specifická. Jelikož osoba se sluchovým postižením využívá k získávání informací především zrak, rozhlas a rádio spíše nevyužívají. Co se týče tisku, český jazyk je pro Neslyšící cizím jazykem, a tak je pro ně složitější pochopit odborné a spletité souvislosti v politice a dalších společenských tématech. Proto je primárním zdrojem získávání informací televize. Jednak díky možnosti titulků, jednak prostřednictvím tlumočnicka do českého znakového jazyka. Mezi pořady využívající tlumočnicka patří například pořad Sama Doma ze stanice České televize, kde v pravém dolním rohu tlumočnick překládá mluvenou řeč do znakového jazyka. V televizi se ale také vysílají pořady

⁴ Výchovná dramatika pro Neslyšící – Katalog oborů JAMU

⁵ ASNEP – Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, z. s.

určené primárně pro neslyšící, a to zpravodajství na stanici ČT 2 či pořad Televizní klub neslyšících, na obdobné stanici. (Kosinová, 2018)

Do kultury Neslyšících patří také základní pravidla chování. Můžeme zde zmínit například: jakým způsobem můžeme navázat konverzaci, kdy, kde a jakým způsobem se můžeme při konverzaci ostatních dotýkat či „*pravidla pro přerušení rozhovoru, konverzační tabu, způsoby upoutání pozornosti, pravidla loučení, přání dobré chuti, „tleskání“ pomocí třepotání rukou zvednutím nad hlavu aj.*“ (Langer, 2013a, s. 85) Společenská etiketa a pravidla jsou pro Neslyšící komunitu stejně tak důležitá, jako pro každou jinou komunitu a je potřeba je v rámci slušného chování dodržovat a uctívat.

1.4 Slyšící uživatelé znakového jazyka v komunitě Neslyšících

Součástí komunity Neslyšících mohou být také děti neslyšících rodičů. Tato specifická část komunity je nazývána zkratkou CODA (*ang. Children of Deaf Adults*). Děti neslyšících rodičů patří mezi specifickou skupinu, která vyrůstá jak ve světě neslyšících, tak ve světě slyšících. Celý život se pohybují na pomezí majoritní společnosti užívající mluvený jazyk a minoritní společnosti užívající znakový jazyk. Tyto děti tak vyrůstají v bilingválním prostředí. Děti mnohdy pomáhají rodičům jako tlumočníci, například při návštěvě lékaře, a v dospělosti se tak často stávají profesionálními tlumočníky. Takových dětí je poměrně mnoho, jelikož až 95% dětí, které se narodí neslyšícím rodičů, jsou plně slyšící. (Kratochvílová, Ruce.cz, 2007)

Sdružení CODA

Organizace CODA byla založena v osmdesátých letech jako podpora pro potomky neslyšících rodičů. První takové sdružení vzniklo v USA, ale rychle se rozšířilo mezi další státy jako Belgie, Dánsko, Anglie a další. V České republice proběhlo první setkání CODA v roce 2008 v Praze a téhož roku byla registrována na Ministerstvu vnitra ČR jako občanské sdružení pod názvem „CODA – slyšící potomci neslyšících rodičů, o.s.“. (Horáková, 2012) Vedle CODA existuje také KODA (*ang. Kid of Deaf Adult*), která je určena pro slyšící děti neslyšících rodičů, kteří jsou mladší osmnácti let. (Horáková, Ruce.cz, 2009)

Charakteristika činností CODA je, aby tyto děti poznaly další vrstevníky, kteří jsou ve stejné životní situaci. Dále organizace pořádá semináře, přednášky, besedy pro neslyšící rodiče, kde se jim již dospělí CODA snaží přiblížit postavení dětí v neslyšící rodině. Také naopak, kdy

se organizace pomocí besed a seminářů snaží slyšícím rodičům přiblížit, jak se jejich neslyšící děti mohou plnohodnotně začlenit do majoritní společnosti. (Horáková, 2012)

V rámci podkapitoly 1.3. jsem se věnovala také filmu v kultuře Neslyšících. V souvislosti s tématem CODA vznikl v roce 2021 americký film s totožným názvem. Pojednává o dospívající hrdince Ruby, která je slyšící dítě neslyšících rodičů. Chtěla by začít studovat zpěv na univerzitě v jiném městě, než bydlí její rodiče, avšak nechce nechat je a svého bratra doma samotné. Film získal na mezinárodním filmovém festivalu Sundance čtyři ocenění a byl úspěšný také po obchodní stránce. Zajímavostí je, že je 40% scénáře napsáno ve znakovém jazyce, jelikož si ve filmu zahráli také neslyšící herci. (Křesťanová, idětskýsluch.cz, 2021)

CODA – talk

Jedná se o speciální způsob komunikace, který je směsí znakového jazyka a mluveného jazyka majoritní společnosti. Tento typ komunikace je specifický zejména pro slyšící děti neslyšících rodičů. Nemá oficiální pravidla ani normy, ale srozumitelnost mezi jejími uživateli je poměrně velká. Některým členům CODA se ovšem tento typ komunikace příčí, jelikož si myslí, že onen způsob komunikace akorát hyzdí oficiální znakový jazyk. Název CODA – talk, je odvozen od názvu CODA a „*talk*“ (v českém překladu *mluvit*). (Redlich, Ruce.cz, 2007a)

2 Komunikace a komunikační systémy osob se sluchovým postižením

Člověk je společenský tvor, který je schopen komunikovat s ostatními lidmi. Tato schopnost je zároveň jedna z nezákladnějších psychologických potřeb, která zahrnuje různé formy dorozumění a označujeme ji jako sociální komunikace. Komunikace výrazně ovlivňuje osobnost a její rozvoj, je přímým ovlivňovatelem mezilidských vztahů a prostředkem vzájemných vztahů. (Klenková, 2006)

Definice komunikace je mnoho. Vzhledem ke všem specifikacím komunikace a celého komunikačního procesu, nelze podat jasnou a přesnou definici. „Často bývá komunikace specifikována jako proces umožňující předávání, sdělování informací.“ (Blažek, 2011, s. 13) Dle Klenkové (2006, s. 25) lze komunikaci také definovat jako: „Lidskou schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů“. Komunikaci, verbální i neverbální, také můžeme chápat jako interakci mezi vysílatelem a příjemcem. (Blažek, 2003) Vysílatele i příjemce můžeme označujeme také slovy komunikátor v případě vysílatele, a komunikant v případě příjemce. (Klenková, 2006) Interakce komunikátora a komunikanta, je podmíněna jejich aktivní účastí. Komunikátor vysílá a kóduje určitý signál, který se nazývá konotace. Sdělení, které je dekodováno komunikantem, nese název denotace. „Z toho vyplývá, že kontace a denotace se nemusí vždy plně shodovat. Záleží na tom, jak je daný signál sdělován a interpretován.“ (Blažek, 2003, s. 16)

Jestliže chceme docílit úspěšné komunikace, měli bychom si být vědomi existence komunikační kompetence. Komunikační kompetence je soubor všech znalostí, díky jimž dovedeme komunikovat v určité společnosti a za daných komunikačních situací. (Langer, 2013) „Obsahem jazykové a komunikační kompetence jsou především jazykové znalosti (gramatika a lexikální zásoba daného jazyka), věcné znalosti (encyklopedické), interakční znalosti (zejména znalost komunikačních norem, globálních textových struktur a metakomunikační schopnosti), strategické znalosti (schopnost vybírat a použít vhodné jazykové prostředky), speciální znalosti.“ (Hoffmannová, 1997, s. 104)

Nejvýznamnější a nejužívanější způsob dorozumívání je řeč. V komunikační situaci však využíváme k interpretaci více komunikačních kanálů. Pokud na ně budeme nahlížet z hlediska percepčních modalit, můžeme je rozdělit na:

- optické (oční kontakt)
- pachové (látky feromonální ⁶povahy)
- hmatové (doteky, specifická gesta)
- zvukové (tón, melodie a hlasitost hlasu)

(Blažek, 2011)

2.1 Specifika komunikace osob se sluchovým postižením

Řeč může existovat v podobě mluvené i jako znakový jazyk. V případě intaktní společnosti je základem mluvená řeč. „*Její osvojení v raném dětství se stává základem pro další rozvoj čtení, psaní a ostatních vzdělávacích faktorů*“. (Langer, 2013a, s. 8) Zcela intaktní skupina ve společnosti si osvojí přirozený jazyk během prvních pár let života. Existuje-li ovšem u jedince vážná deprivace, díky níž si nedokáže osvojit jazyk v celé své formě a míře, způsobí mu jazykové a komunikační problémy. Mezi jednu z příčin deprivace patří sluchové postižení, které komunikační schopnosti nejen naruší, ale v některých případech také omezí. (Langer, 2013)

Pro osobu se sluchovým postižením je velmi důležitá komunikační kompetence, díky které může dosáhnout adekvátního začlenění do společnosti. U osob se sluchovým postižením je vývoj komunikační kompetence odlišný. Freeman, Carbin a Boese (1992 in Horáková, 2012, s. 50) „*nepovažují za největší problém ztrátu sluchu, ale vytvoření adekvátního komunikačního systému*“. U osob s lehkým stupněm sluchového postižení, mezi které se řadí nedoslýchaví, a u osob majoritní společnosti je prostředek komunikace národní jazyk, v našem případě český jazyk. Český jazyk je nejrozšířenější ve formě mluvené řeči, o něco méně pak v psané podobě. U osob s těžšími stupni sluchového postižení, také neslyšící, je přirozeným komunikačním prostředkem národní znakový jazyk, v našem případě český znakový jazyk. (Langer, 2013a)

Při komunikaci s osobami se sluchovým postižením klademe důraz na zrakový kontakt. U intaktní společnosti je zcela běžné, že se spoléhá své sluchové vnímání, ovšem u minoritní společnosti sluchově postižených zaujímá majoritní postavení zrakové vnímání. Preferovaný způsob zrakového kontaktu s sebou přináší různá specifika, které je potřeba respektovat. Například jedním z nich je nepřerušovaný zrakový kontakt. Pokud by došlo k přerušování

⁶ Chemická látka sloužící jako signál daného organismu, který jej využívá jako lákadlo nebo identifikaci

zrakového kontaktu, došlo by také k přerušení komunikace, příjmu informací. Pro osobu se sluchovým postižením je také velmi náročné sledovat komunikaci více osob najednou, jelikož neustálá koncentrace na dané osoby a sledování komunikace zrakem je vyčerpávající. (Jurkovičová a kol., 2010)

Dále jsou specifické také kulturní a společenské konvence, které se u kultury neslyšících osob liší, jelikož nejsou založené na zvukových signálech. Například tiché zavírání dveří, ale na druhou stranu klepání na dveře, jako zdvořilý signál, který je součástí slušného chování. Pro jedince se sluchovým postižením je velmi důležité taktilní vnímání, které často zvukový vjem v konverzaci zastupuje. Skrze taktilní kontakt může osoba se sluchovým postižením vstupovat do konverzace, a také ji ukončovat. Může jím také naznačit změnu komunikačního partnera. (Souralová, 2005)

Pro začátek komunikace s jedincem se sluchovým postižením, tedy k navázání onoho zrakového kontaktu, můžeme využít několik nástrojů, které se odvíjí od příslušné situace, ve které se s jedincem se sluchovým postižením zrovna nacházíme. Langer (2013c) uvádí, že k navázání zrakové pozornosti může dojít pomocí:

- doteku (upozorníme na sebe jemným poklepáním v oblasti od ramene po loket)
- zvuku (u osob se zachováním zbytku sluchu můžeme využít tlesknutí, zvolání apod.)
- prostřednictvím jiné osoby (osoba, která s námi již zrakový kontakt navázala)
- vibrací (zavibrovaní věci, které se osoba se sluchovým postižením dotýká, př. zařukání na lavici)
- pohybu (svislé mávání dlaní ruky směrem k jedinci se sluchovým postižením)
- světla (rozsvícení a zhasnutí světla v místnosti).

Desatero komunikace s osobou se sluchovým postižením

Velmi důležité je také dodržování určitých ustálených pravidel při komunikaci s neslyšícím. Dle Tichý svět (Tichý svět, [b.r.]) je nutno věnovat pozornost těmto zásadám:

1. Každý sluchově postižený člověk má právo na tlumočnicka
2. Před každým rozhovorem je nutno navázat oční kontakt

3. Pokud si osoba se sluchovým postižením vyžádá tlumočníka, měl by stát vedle slyšícího. To z toho důvodu, aby neslyšící osoba měla v zorném poli jak tlumočníka, tak osobu slyšící
4. Vždy navazujeme oční kontakt a komunikujeme výhradně s osobou se sluchovým postižením, to i v případě že je v místnosti tlumočnick
5. Ke komunikaci si vybereme klidné místo, které je dobře osvětlené. Stojíme tak, aby světlo nebylo za našimi zády a neslyšícímu nesvítilo do očí
6. Osobě se sluchovým postižením na začátku rozhovoru sdělíme téma. To by mělo být do konce rozhovoru neměnné. Mluva by měla být plynulá. Rozhodně by se slyšící měl vyvarovat zakrýváním úst, kouření nebo žvýkání
7. Vždy na konci sdělení si ověřte, že neslyšící všemu rozumí
8. V závěru se neslyšícího zeptejte, zdali se nechce doptat na další informace
9. Slyšící by měl respektovat zvolený typ komunikace neslyšícím (znakový jazyk, odezírání či psaná forma znakového jazyka)
10. Slyšící by měl vždy najít cestu, jak nejlépe předat danou informaci osobě se sluchovým postižením. Měl do rozhovoru vstupovat s tolerancí, respektem a úctou

Tarcsiová (in Růžičková, Vítová, 2014) navíc dodává tato pravidla:

11. Výběr místa ke komunikaci by se měl nechat na osobě se sluchovým postižením
12. Je nutné dodržovat při rozhovoru vzdálenost přibližně 0,5 až 4 metry
13. Také dodává, že tvář mluvícího by měl být zhruba ve stejné výšce jako tvář osoby se sluchovým postižením

2.2 Komunikační systémy osob se sluchovým postižením

Horáková (2012, s. 49) uvádí, že „*vytvoření funkčního dorozumivacího prostředku je jednou z hlavních priorit edukace jedinců se postižením sluchu*“. Také zmiňuje, že se této problematice již věnovalo velké množství odborníků, kteří stále hledají ten nejadekvátnější komunikační systém.

Komunikační systémy jedinců se sluchovým postižením lze rozdělit následovně:

1. Orálně-auditivní komunikační systémy (*mluvená řeč, čtení a psaní, odezírání*)
2. Vizually-motorické komunikační systémy (*prstové abecedy, znakový jazyk, znakový jazyk*)

(Langer, 2014)

V první kapitole jsme zmiňovali skutečnost, že jedinci s vadou sluchu tvoří různorodou skupinu. I v tomto případě, při výběru vyhovující formy komunikačního systému, se bude lišit jedinec od jedince v závislosti na typu, stupni i času vzniku sluchového postižení. Pravděpodobně jedinec se sluchadly či kochleárním implantátem bude při komunikaci se slyšícím používat spíše auditivně orální formy komunikace. Oproti tomu jedinec zcela neslyšící si spíše vybere komunikaci prostřednictvím vizually-motorických systému. (Horáková, 2012) Langer (2014) ve své publikaci uvádí, že nejčastější forma komunikačního prostředku osoby s lehčím stupněm sluchového postižení, je národní jazyk. Tedy mluvená forma národního jazyka, v našem případě český jazyk. Ten je přenášen ve formě mluvené řeči či za pomoci psané podoby. Kdežto jedinci mající těžší stupeň sluchového postižení, používají znakový jazyk jako svůj přirozený (v našich podmínkách český znakový jazyk).

2.2.1 Orálně-auditivní komunikační systémy

I navzdory překážkám, které se u jedinců s postižením sluchu při osvojování řeči vyskytly, jsou tito jedinci schopni na adekvátní úrovni užívat většinový jazyk majoritní společnosti. (Langer, 2013b)

Mluvená řeč

U osob s postlingvální sluchovou vadou můžeme využívat komunikaci pomocí mluvené řeči majoritní společnosti. A to z toho důvodu, jelikož jejich postižení vzniklo až po osvojení si národního jazyka na určité úrovni. Rozvoj již osvojených komunikačních schopností a kompetencí pak zajišťují lékařští odborníci či speciálně pedagogické obory, mezi které můžeme řadit například surdopedii či logopedii. (Potměšil, 2003)

Mluvenou řeč jako komunikační formu používají především osoby nedoslýchavé, ohluchlé či jedinci s kochleárním implantátem. (Jeřábková a kol., 2013). Úroveň mluvené řeči záleží na mnoha faktorech, například *stupeň sluchového postižení, přítomnost či absence*

dalšího postižení, doba, kdy dané sluchové postižení vzniklo, míra a úspěšnost stimulace rozvíjení komunikace ze strany rodiny a okolí a včasná diagnostika a spolupráce odborníků a rodiny. (Krahulcová, 2002) Suralová a Langer (2015) uvádí, že pro jedince se sluchovým postižením je také nezbytná úroveň dostatečné jazykové a komunikační kompetence, která umožňuje adekvátní porozumění mluvenému obsahu.

Čtení a psaní

Čtení a psaná forma jazyka patří mezi druhý nejrozšířenější způsob komunikace většinové společnosti. Ačkoli tato forma komunikace není postavená na sluchovém vnímání, i přesto je pro jedince s postižením sluchu neplnohodnotná. V důsledku ztráty sluchu, v určité úrovni osvojování si mateřského jazyka, nedošlo k dostatečnému rozvoji čtenářské gramotnosti, která je potřebná k plnému porozumění textového obsahu. (Langer, 2014) Také je nutné si uvědomit, že psaná forma jazyka je stále jen komunikace pomocí přirozeného jazyka majoritní společnosti, jenž není pro neslyšící jedince přirozeným jazykem. (Jeřábková a kol., 2013) S tím souvisí fakt, že sami neslyšící psanou formu jazyka ke komunikaci příliš nepoužívají. (Langer, 2013b)

S psanou formou mluveného jazyka se, na rozdíl od intaktních dětí, neslyšící děti seznamují již v útlém věku. A to ve třech letech, kdy začínají s logopedickou péčí. K osvojování čtenářské gramotnosti tak dochází zcela chronologicky naopak než u dětí slyšících. (Suralová, Langer, 2005)

Odezírání

Nedílnou součástí komunikace je určitě vizuální percepce řeči, která zaujímá primární postavení nejen při komunikaci osob se sluchovým postižením. (Jeřábková a kol., 2013) Krahulcová (2002, s. 193) definuje odezírání jako „*přijímání informací zrakem a chápání jejich obsahu na základě pohybu mluvidel, mimiky obličeje, gestikulace rukou a celkových postojů těla, situačních faktorů a kontextu obsahu mluveného*“.

(Jeřábková a kol, 2013) vysvětlují, že odezírání je pro neslyšící ztížené díky podobností jednotlivých kinémů, tzn. orofaciální obraz hlásek. Jistotu v odezírání zaručují samohlásky (a-á, e-é, i-í, o-ó, u-ú), proti souhláskám, které mají často společný kiném, jako například u souhlásek p-b-m a f-v.

Souralová, Langer (2005) uvádí důležitost vnějších i vnitřních podmínek pro odezírání mluvené řeči. Mezi vnější podmínky patří vzdálenost účastníků komunikace, a to nejlépe s podobou výškou úroveň úst mluvčího a očí odezírajícího, vhodné světelné podmínky, způsob, kterým daná osoba artikuluje a její rychlost.

Vnitřní podmínky jsou takové, které na rozdíl od těch vnějších nemůžeme tolik ovlivnit. Mezi vnitřní podmínky se řadí ty, které patří k osobnostním vlastnostech účastníků komunikace, například aktuální psychický stav obou komunikačních partnerů, schopnost soustředění při odezírání nebo sociální zkušenost účastníku komunikace, mezi které patří úroveň empatie či intuice. (Souralová, Langer, 2015) Jeřábková a kol. (2013) také uvádějí mezi vnitřní podmínky absenci mentálního a zrakového postižení či dostatečnou slovní zásobu.

Odezírání mluvené řeči tak je, ať už díky podobnosti kinémů či mnoha vnitřním i vnějším podmínkám, pro osoby s postižením sluchu mnohdy psychicky i fyzicky náročné. (Krahulcová, 2002) I přesto, že je odezírání nedílnou součástí komunikace a jedinou formou mluvené řeči u osob s těžkým sluchovým postižením, tak *„by se nikdy nemělo stát jediným komunikačním prostředkem ve výchovně-vzdělávacím procesu pro těžce sluchově postižené děti.“* (Souralová, Langer, 2005, s. 21)

2.2.2 Vizualně motorické komunikační systémy

Vizualně motorické systémy užívají jedinci s prelingválním postižením sluchu. Jak jsme již uvedli, jsou to ti jedinci, u kterých došlo k postižení ještě před ukončením základního osvojení mluvené řeči. K rozvoji komunikační kompetence u nich tak nedochází pomocí sluchového vjemu, ale pomocí zrakového. Jejich hlavní komunikační formou jsou vizualně motorické komunikační systémy, které je možno rozdělit na tři skupiny:

- a) Systémy, které vizualizují dané hlásky (př. prstová jednoruční a dvojruční abeceda)
- b) Umělé znakové systémy, které vznikly uměle za účelem komunikačního kompromisu mezi světem slyšících a neslyšících
- c) Přirozené znakové systémy, které vznikly přirozeným vývojem jazyka (národní znakové jazyky)

(Langer, Souralová, 2006)

a) Systémy, které vizualizují dané hlásky

Prstová abeceda

Prstová abeceda, též prstnice či daktylní řeč, je vizuálně motorická forma komunikace, která využívá velkého množství poloh a postavení prstů jedné ruky z vyobrazení písmen abecedy. (Krahulcová, 2002)

Dle zákona 384/2008 Sb.⁷ § 6: „*Prstová abeceda využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo prstů a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Prstová abeceda je využívána zejména k odhláskování cizích slov, odborných termínů, případně dalších pojmů.*“

Hampl (2013, s. 62) prstovou abecedu definuje jako „*soustavu poloh a postavení prstů, kdy každá hláska či písmeno české abecedy má své vlastní. Není unifikována, znamená to tedy, že i v rámci České republiky se objevují regionální rozdíly, jedna hláska či písmeno tak může mít dva a více znaků.*“

Prstová abeceda existuje ve dvojí verzi, a to **jednoruční prstová abeceda** a **obouruční prstová abeceda**. Rozdíl je v tom, zdali k motorickému vyjádření písmena použije jedinec jednu či obě ruce. (Hampl, 2013) Jednotlivé znaky, které znázorňují dané hlásky, jsou znakovány těsně za sebou a za každým slovem následuje malá pauza. Pomocí ukazováčku se vyjadřuje interpunkce na konci věty. (Langer, 2014)

Dle Hampla (2013) je jednoruční abeceda využívána především mladými lidmi, a to z praktického důvodu, je rychlejší. Také uvádí, že pro slyšící společnost je jednoruční abeceda méně čitelná, oproti obouruční, jelikož tolik nenapodobuje znaky písem české abecedy. Bendová, Růžičková (2013) navíc uvádějí, že jednoruční prstová abeceda se především používá na území východní Moravy a Slovenska.

Dle Kučery (Ticho.cz, 2002) existuje také varianta, kdy jedinci používají prstovou abecedu smíšenou, tedy využívají znaků jak jednoruční, tak obouruční prstové abecedy. Kromě

⁷ Zákon č. 384/2008 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony

výše uvedených tří abeced, existuje prstová abeceda do dlaně nebo Lormova abeceda, kterou ke komunikaci využívají osoby hluchoslepe. (Bendová, Růžičková, 2013)

b) Umělé znakové systémy

Umělé znakové systémy vznikly jako kompromis mezi světem slyšících a neslyšících. Na jedné straně umělý znakový systém respektuje neslyšícího tak, že zachovává vizuální komunikační kanál, a na druhé straně vychází z pravidel národních mluvených jazyků, které používá majoritní společnost slyšících. (Langer, 2013c)

Do umělých znakových systémů řadíme:

- Makaton
- Gestuno
- Znakovaný národní jazyk (v našem případě znakovaná čeština)

(Langer, 2013)

Makaton

Dle oficiální stránky Makaton (Makaton, 2011-2021) je Makaton druh jazykového programu, při kterém jedinec používá mluvenou řeč a jako podporu k ní využívá specifické znaky a symboly Makatonu, vycházejí ze znaků znakového jazyka. Tyto znaky jsou používané souběžně s řečí jedince. Zásoba znaků a symbolů, co se kvantitativně týče, se u každého rozvíjí dle vývoje osobnosti jedince.

Makaton nebyl prvotně určen pro osoby se sluchovým postižením, nýbrž pro jedince s mentálním postižením a poruchou autistického spektra. Až později se Makaton rozšířil jako komunikační prostředek mezi všechny druhy postižení. (Kubová, 1996)

Autoři tohoto jazykového programu pochází z Velké Británie a představili jej veřejnosti v sedmdesátých letech dvacátého století. Název Makaton pochází ze slabik začátečních jmen tvůrců – **M**argaret Walker, **K**athy Johnson a **T**ony Cornforhem. (Kubová, 1996)

Gestuno

Gestuno je „*manuálně kódovaný mluvený jazyk*“. (Langer, 2013c, s. 26), který vznikl v 70. letech 20. století. Vznikl umělých způsobem jako mezinárodní znakový systém, který se používá právě při oficiálních světových akcích a pro tlumočení oficiálních textů. Nejde však o

plnohodnotný jazyk, ale pouze o shluk znaků bez určité gramatiky. Redlich (Ruce.cz, 2007b) Gestuno se od národních znakových jazyků odlišuje tím, že představuje větší názornost znaků a nemá širokou slovní zásobu, jako znakové jazyky dané národnosti. Také uvádí, že pokud by se spolu setkali dva evropští neslyšící, ke komunikaci pravděpodobně zvolí spíše znakový jazyk své národnosti. Znakové jazyky se od sebe navzájem tolik neliší. (Langer, 2013c)

Znakovaná čeština

Znakovaná čeština je další umělý komunikační systém, který vznikl z podnětu slyšících jedinců. Jednotlivé znaky jsou řazeny v takové posloupnosti a v takovém tvaru slov, aby přesně kopírovaly daný slovosled a gramatiku národního mluveného jazyka, v našich podmínkách slovosled a gramatiku českého jazyka. Jedinec tak ukazuje věty, jejichž slova znakuje znakovým jazykem. Překládá je doslovně, a také koncovky slov může ukazovat prstovou abecedou. (Růžičková, 1977) Hampl (2013, s. 63) říká, že „*ač využívá znaky českého znakového jazyka, je zcela závislý na jazyku většinové společnosti.*“

Neslyšící z tohoto důvodu pak často znakované češtině nerozumí. Slyšící člověk, vyrůstající v rodině neslyšícího jedince, který si dokonale znakový jazyk neosvojí, pak používá jakousi „*volnou znakovanou češtinu*“, která využívá prvků obou jazyků. (Růžičková, 1977)

c) Přirozené znakové systémy

Znakový jazyk

Všechny znakové jazyky řadíme mezi přirozené komunikační systémy. Langer (2013c, s. 29) uvádí, že „*zatímco uměle vytvořené znakové systémy slouží k interkulturní komunikaci slyšících a neslyšících osob, typickým komunikačním prostředkem pro intrakulturní komunikaci neslyšících jsou přirozené znakové jazyky*“ Růžičková (1997, s.7) znakový jazyk definuje jako „*nezávislý jazyk se specifickými rysy*“. *Řadí jednotlivé znaky za sebou bez skloňování a časování*“ Také dodává, že ve znakovém jazyce se důsledně nerozlišují slovní druhy. Díky tomu je komunikace neslyšících velmi rychlá. Na druhou stranu má díky nejen díky tomu slyšící člověk velký problém znakovému jazyku v běžné konverzaci porozumět. (Růžičková, 1997)

Langer (2013c) uvádí, že významná odlišnost znakových jazyků od těch mluvených také spočívá v tom, že znakový jazyk používá trojrozměrného prostoru, a to především k vyjadřování času či subjekt-objektových vztahů. Macurová (Ruce.cz, 2004) definuje, že trojrozměrný prostor je „*základnou pro celou řadu gramatických struktur znakových jazyků.*

V něm jsou rozvrženy subjekty komunikace, ať už subjekty přímých účastníků komunikace, nebo subjektů, které jsou předměty sdělování“ „Prostor je základnou textové soudržnosti, kterou se vyjadřuje řada gramatických kategorií... časoprostorové vztahy....slouží k vyjadřování věcně obsahových vztahů mezi výpověďmi“. Proto všechny zvukové prostředky, které používá k určitému vyjádření v orální komunikaci, zastupují ve znakovém jazyce pohyby, pozice a tvary rukou, obličeje a hlavy. (Macurová, Ruce.cz, 2004)

3 Český znakový jazyk

Národní jazyk neslyšících je národní znakový jazyk, na našem území existuje ve formě českého znakového jazyka. Mnoho odborných a specializovaných výzkumů potvrdilo plnohodnotnost českého znakového jazyka a český znakový jazyk byl tak schválen jako komunikační systém osob se sluchovým postižením. Na českém mluveném jazyce je zcela nezávislý. Tvoří si svůj vlastní systém, gramatiku a má svou vlastní rozsáhlou slovní zásobu. (Souralová, Langer, 2005) Dle Hampla (2013, s. 63) splňuje všechny aspekty přirozeného jazyka, kterou je: „*znakovost, systémovost, dvojitá členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr*“. Hampl (2013) také upozorňuje na to, že se jedná o jazyk dialogický, tzn. neexistuje jeho psaná podoba. V neposlední řadě je nutné zmínit, že není unifikován, tudíž v samotné České republice existuje nadmíru regionálních rozdílů v jednotlivých znacích.

3.1 Historický vývoj znakového jazyka

Lidé se sluchovým postižením byli v dobách před institucionalizací školství pro neslyšící rozptýleni a povětšinou se sdružovali jen v malých skupinách. Proto si mezi sebou vytvářeli znaky, které používali výhradně mezi svými členy. Na vesnicích a menších městech tak s úmrtím členů dané komunikační skupiny zmizely i znaky, které v oné komunitě používali. Ve větších městech, kde byla větší koncentrace lidí se sluchovým postižením, bylo předávání znaků další generaci o něco snazší. (Okrouhlíková, 2015) „*Znaky však byly především prostředkem komunikace „tady a teď“ a existuje o nich jen málo psaných svědectví*“ (Okrouhlíková, 2015, s. 13)

Růžičková (1997) ve své práci zmiňuje, že představu o vzniku znakového jazyka si můžeme udělat, když bychom pozorovali, jak vzniká dohodnutá soustava znaků, například v oblasti sportu či politice. Základem jsou přirozená gesta, která se používají mezi všemi lidmi po dostatečně dlouhou dobu. Například ony sportovní znaky, které se využívají v případě, když nemůžeme slovně vyjádřit náš postoj, myšlenku. Růžičková (2001) uvádí, že tyto případy nastávají například v příliš hlučném prostředí či pokud s komunikačním partnerem komunikujeme na delší vzdálenost.

Okrouhlíková (2015, s. 13) k tomuto tématu dodává, že Platón v období 4. století před naším letopočtem napsal: „*Kdybychom vůbec neměli hlas ani jazyk a chtěli bychom jeden*

druhému ukázat některé věci, nezkusili bychom to stejně, jako to dělají němi, ukázat rukama, hlavou a zbytkem těla?“

Avšak skutečná podoba, plnohodnotné sdělení a konkrétní systém dostal znakový jazyk až koncem 18. století v kláštorech. To z toho důvodu, že se zde mniši oddali doživotnímu mlčení. Díky tomu se tento komunikační systém začal rozšiřovat a šířit do ústavů pro hluchoněmé osoby. Tím se otevřely dveře neslyšícím dětem ke vzdělání. (Růžičková, 2001) Okrouhlíková (2015) uvádí, že v 80. letech 18. století ve Francii vytvořil **Charles Michel de l'Épée** speciální systém znaků, které začal používat ve vzdělávání neslyšících pomocí tzv. manuální metody. Tento typ výuky nazval metodické znaky. Celá metoda spočívala v tom, že používal zároveň přirozené znaky, které se naučil od svých neslyšících žáků, a zároveň gramatické znaky, které si autor sám vymyslel. Mohl tak vyjadřovat specifickou podobu slov, díky níž mohl vyjádřit například rod, čas či osobu.

Mezi další průkopníky znakového jazyka patří například **Abbé Jean Ferrand**, učící neslyšící děti pomocí znaků či **Roch-Ambroise Cucurron Sicard**, který vydal první slovník znakového jazyka. (Okrouhlíková, 2015)

Své významné místo zaujímá také **Wiliem Stokoe**, který udělal velmi významnou studii amerického znakového jazyka. Ve studii jako první uvedl, že lze jednotlivé znaky analyzovat a poté je rozložit na jednotlivé složky. Také usnesl, že jednotlivé znaky nenásledují za sebou, jako je to u slov, ale postupně se na sebe vrství. V odborných knihách je tento jev nazván jako simultánnost. Stokoea rozděluje znaky do těchto jednotlivých skupin: *umístění znaku v prostoru, tvar ruky/rukou, pohyb ruky/rukou*. (Macurová, 1996)

Vývoj českého znakového jazyka ve 20. a 21. století

Koncem 20. století se však v Evropě rozhodli znakový jazyk zakázat a hlavním komunikačním systémem osob se sluchovým postižením měla být orální řeč. Zastánci orální řeči tvrdí, že pokud nebude mít neslyšící jinou možnost komunikace než pouze odezírání a orální mluvu, naučí se tímto způsobem komunikovat, nehledě na jeho postižení. (Růžičková, 1997) Z tohoto důvodu se samotný znakový jazyk vyvíjel izolovaně nejen na různých místech Evropy, ale také na různých místech České republiky. To proto má dnes každá naše škola či kraj své nářečí a mohou se lišit jejich jednotlivé znaky, př. znak ovce se liší pražský od moravského. Tento spor mezi zastánci orální metody a znakového jazyka přetrvává dodnes. (Růžičková, 2001)

Dle Okrouhlíkové (2015) výzkum českého znakového jazyka započal roku 1993, s příchodem nového demokratického systému. Do té doby v České republice vládli komunisté, kteří neslyšící nutili mluvit orální řečí. Pokud daný jedinec neuspěl, byl odsunut na okraj společnosti.

Samotný notační systém byl zaveden v roce 1996 Alenou Macurovou, *kteřá zachycuje manuální složku jazyka z fonemického hlediska*. (Okrouhlíková, 2015, s. 87) Na základě poznatků ze zahraničí, a také konzultace s jinými autory bylo do zápisu českého znakového jazyka zahrnuto: *místo artikulace, tvar ruky/rukou, pohyb ruky/rukou* – jak uvedl William Stokoe - a navíc *vztah ruky/rukou a vztah ruky k ruce*. (Macurová, 1996)

V roce 1988 také vzniká první slovník české znakové řeči, které vydal ÚV Svaz invalidů. V květnu 1998 prošel poslaneckou sněmovnou zákon o znakovém jazyce, který byl schválen a od té doby uvádí znakový jazyk jako plnohodnotný komunikační systém osob se sluchovým postižením, na který mají nejen právo při výchovně vzdělávacím procesu. (Růžičková, 2001) *„Neslyšící a hluchoslepé osoby mají právo svobodně si zvolit z komunikačních systémů uvedených v tomto zákoně ten, který odpovídá jejich potřebám. Jejich volba musí být v maximální možné míře respektována tak, aby měly možnost rovnoprávného a účinného zapojení do všech oblastí života společnosti i při uplatňování jejich zákonných práv.“* § 1... *„Český znakový jazyk je základním komunikačním systémem těch neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace.“* § 4 v zákonu č. 155/1998 Sb., zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.

V současné době je přístup k českému znakovému jazyku podstatně odlišný než v minulém století. Projevuje se nutkání český znakový jazyk sjednotit a více či méně setřít dialektické rozdíly. Naproti tomu stojí názor, který uctívá tuto rozdílnost ve znacích spíše jako přednost, která rozšiřuje celkovou slovní zásobu českého znakového jazyka. (Růžičková, 2001)

Také slyšící mládež má zájem o znakový jazyk, se kterým se může setkat například při studiu speciální pedagogiky. Byla rovněž vytvořena metoda, která pomocí znakového jazyka pomáhá v komunikaci osobám s poruchou autistického spektra či osobám s poruchou komunikačních schopností. Rozvíjí se moderní technika, zlepšuje se a vyvíjí vzdělávání osob se sluchovým postižením. (Růžičková, 1997)

3.2 Výrazové prostředky českého znakového jazyka

Znakový jazyk využívá ve svém přenosu specifické prostředky, kterými jsou: tvary a pozice rukou, jejich postavení a pohyby, také specifické postavení hlavy a mimika v obličeji. (Souralová, Langer, 2005) (Růžičková, 1997) ve své publikaci uvádí konkrétní dělení těchto prostředků:

- Manuální
 - Postavení ruky/rukou
 - Pohyb ruky/rukou
 - Lokalizace znaku
- Nemanuální
 - Mimika
 - Gestikulace

Langer (2013c) přidává navíc ještě *tvar ruky/rukou, která/která artikuluje/artikuluji, vztah ruky/rukou k tělu, orientace dlaně, orientace prstů, vzájemná poloha rukou.*

Langer (LMS Unifor, 06-04) uvádí rozdělení výrazových prostředků na:

- Verbálně – nevokální (př. postavení rukou aj.)
- Neverbálně – nevokální (mimika, gestikulace, aj.)
- Neverbálně – vokální (chechot a jiné hlasové projevy)

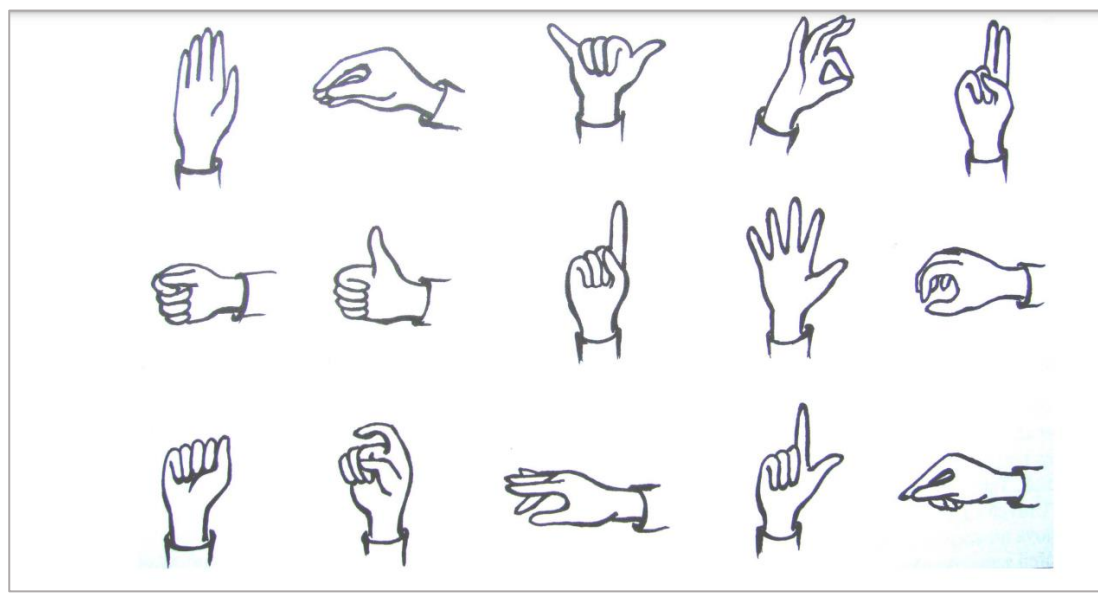
3.2.1 Manuální výrazové prostředky českého znakového jazyka

Postavení ruky/rukou

Dle Langera (2013c) jsou hlavním artikulačním orgánem paže, přesněji řečeno ruce. A to z toho důvodu, jelikož jsou „*všechny výrazové prostředky produkovány rukama*“. (Langer, 2013c, s. 35) Také odkazuje na skutečnost, kdy stejně jako v ostatních jazycích, se rovina foneticko-fonologická zabývá skladbou jednotlivých znaků. (Langer, 2013c)

Růžičková (1997) uvádí, že postavení ruky/rukou je nejdůležitější výrazový prostředek v českém znakovém jazyce. Znak se dá vyjádřit pomocí kombinace postavení ruky a postavení prstů. Existují znaky, které se musí dle své podstaty vyjádřit oběma rukama, př. znak barvy

ZLATÁ. Také jsou znaky, které se mohou vyjádřit pouze jednou z rukou, př. znak barvy FIALOVÁ.

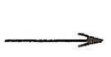

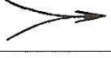

Obrázek 1 - Postavená ruky/rukou
(Růžičková M., 1997, s. 8)

Langer, Andreas, Benešová, Faltýnek (2020) ve své publikaci uvádí, že základních pozic rukou, či tvarů rukou, bylo v českém jazyce identifikováno dvanáct. Ty dále mohou být rozlišeny do podskupin, dle vztahu mezi jednotlivými znaky. V publikaci uvádí tyto kategorie: *zavřená ruka*, *skrčená ruka*, *ruka s prsty u sebe*, *ruka s prsty od sebe* a *zavřená ruka se vztyčenými prsty*.

Pohyb ruky/rukou

Další výrazovým prostředkem je pohyb ruky či pohyb obou rukou. (Růžičková, 1997) Ruka/ruce se pohybují určitým směrem (př. nahoru, dolů, doprava, doleva), znak je prováděn s určitou délkou vizualizace (krátce, dlouze apod.), také rozlišujeme charakter znaku (jemný nebo opakovaný apod.) či druh (přímý, kruhový apod.). (Macurová, 1996)

	Šipka označuje směr jednoduchého pohybu (např. znak TY)
	Opakovaný pohyb jedním směrem (znak TENTO)
	Pohyb tam a zpět, opakovaný pohyb tam a zpět
	Jeden kruh (znak SLUNCE)
	Dva kruhy jednou rukou (znak ČÍ)
	Prsty se svírají (znak S,SE)
	Prsty se rozevírají (znak SPRCHA)
	Ruka se otáčí v zápěstí (znak NE)
	Ruka opisuje obloučky (znak POMALU)
	Ruka kmitá oběma směry (znak KDO)
	Pohyb prstů (znak VODA)

Obrázek 2 - Pohyb jednou rukou
(Růžičková M., 1997, s.9)

Lokalizace znaku

Růžičková (1997) uvádí, že umístění znaku můžeme dělit na *volné* a *stabilní*. Volné je takové umístění, kdy daný znak můžeme ukazovat kdekoli před tělem a jeho význam se nemění. Například při modelaci prostředí. Kdežto stabilní umístění znaků, má přesně danou lokaci, př. obličej – znak MÁMA. Pokud bychom znak ukazovali jinde na těle, ztrácel by význam.

	Jednoduchý pohyb oběma rukama stejným směrem (znak VOZIT)
	Opakovaný pohyb oběma rukama stejným směrem (znak ČEKAT)
	Kruh oběma rukama stejným směrem (znak AUTO)
	Kruhy oběma rukama v protisměru (znak MLHA)
	Jednoduchý pohyb oběma rukama v protisměru (znak NOVÝ)
	Opakovaný pohyb oběma rukama v protisměru (znak KROUPY)
	Jednoduchý pohyb obou rukou od sebe (znak SVĚTLO)

Obrázek 3 - Pohyb oběma rukama
(Růžičková M., 1997, s. 9)

Vzájemná poloha rukou

Dalším parametrem je takové vzájemná poloha ruky/rukou, které mohou být následující:

- *Ruce nad sebou*
- *Ruce vedle sebe*
- *Ruce za sebou*
- *Jedna ruka uvnitř druhé*
- *Ruce ve vzájemném kontaktu*
- *Ruce propojené*

Tento výrazová prostředek se sleduje pouze v případě artikulace oběma rukama. (Langer, 2013c)

Dle Langer (LMS Unifor, 06-04) můžeme jednotlivé znaky rozdělit do skupiny určité pohybové matrice, a to:

- Znaky artikulované jednou rukou
 - Znak s nulovým kontaktem
 - Znak, který zároveň vytváří kontakt s tělem, nikoli s druhou rukou
- Znaky artikulované pomocí obou rukou
 - Znak, kde obě ruce vyjadřují znak a mají stejný tvar
 - Znak symetrický – jedna ruka dominantní (ruka která dominuje, př. u leváků levá), která artikuluje před druhou rukou, která je pasivní. Obě ruce zpracovávají stejný tvar.
 - Znak asymetrický – liší se od znaku symetrického v tom, že každá ruka je v jiném tvaru
- Složené znaky – kombinují znaky artikulované jednou rukou či pomocí obou rukou

3.2.2 Nemanuální výrazové prostředky českého znakového jazyka

Růžičková (1997) popisuje důležitost mimiky a gestikulace, která nahrazuje modulaci hlasu. Pokud se snažíte předat svůj pocit pomocí mluvené řeči, komunikačnímu partnerovi pocit naznačíte pomocí intonace. Ve znakovém jazyce je důležité onen znak doplňovat o prožitek, o

emoci, která dodá vizualizovanému znaku pocit, který zrovna prožíváte a chcete jej komunikačnímu partnerovi předat.

Vnímání nemanuálních faktorů je za pomoci zrakového kontaktu. Langer, Andres, Benešová, Faltýnek (2020, s. 27) vyčleňují tyto části těla používané k nonverbální komunikaci:

- Obočí (zvednuté, zakřivené apod.)
- Oči (jak moc jsou oči otevřené, kde směřuje zrak apod.)
- Nos (práce s nosem – poloha v klidu či jej předvádějící krčí apod.)
- Tváře (nafouknuté apod.)
- Ústa (proud vzduchu apod.)
- Jazyk (vyplazující či olizující rty apod.)
- Brada (svraštělá, v pohybu apod.)
- Ramena (hýbání, kývání do strany apod.)
- Trup (rotace trupu či naklánění apod.)
- Nohy

3.3 Jazykové roviny českého znakového jazyka

Dle Langer, Andresa, Benešové, Faltýnka (2020) je každý jazyk charakterizován jednotlivými jazykovými rovinami:

- Lexikálně-sémantickou
- Morfologicko-syntaktickou
- Foneticko-fonologickou
- Pragmatickou

Langer (LMS Unifor, 06-04) uvádí, že k porovnávání struktur jiných jazyků a jejich dalších specifik a odlišností se využívá kontrastivní lingvistiky. V souvislosti s českým znakovým jazykem se nyní budeme věnovat následujícím jazykovým rovinám.

Lexikální rovina

Lexikální rovina je stejně obsáhlá u českého jazyka i českého znakového jazyka, tj. vyskytují se v obou případech velké množství synonym, antonym či homonym. V čem se český znakový

jazyk liší, je tvorba nových znaků, přísloví a sousloví či chybí určité znaky pro vyjádření nadřazených a podřazených slov. (Langer, 2013c)

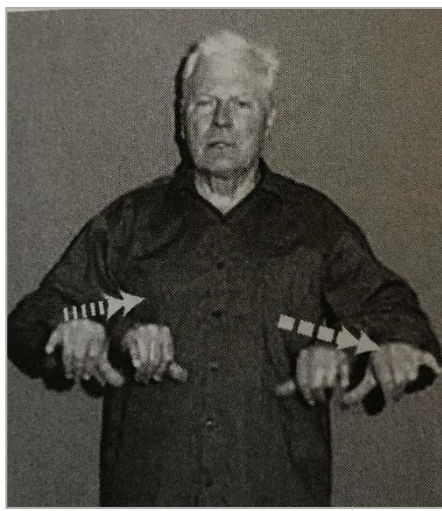
Morfologická rovina

Jak jim bylo řešeno výše, v českém znakovém jazyce se tolik nedbá na rozlišení konkrétních slovních druhů. Dle Langer (2013c) se v českém znakovém jazyce rozlišují především druhy sloves, zájmena (určitá x neurčitá / osobní, přivlastňovací, ukazovací) a číslovky (základní, řadové, násobné, speciální – mocniny, odmocniny apod.)

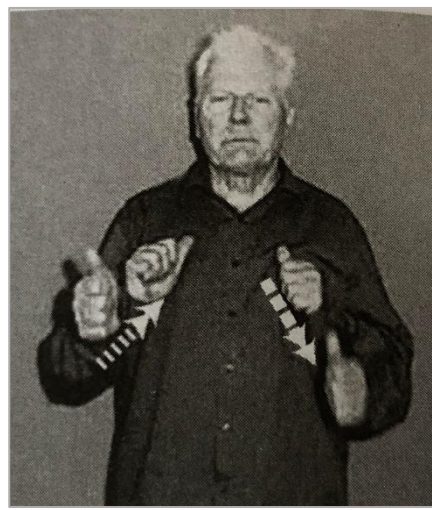
Fonologická rovina

Fonologická rovina je tvořena „několika menšími fonologickými jednotkami (parametry znaku), které jsou produkovány simultánně.“ (Langer, 2013c, s.66) Mezi jednotky parametrů patří: tvar ruky, místo vizualizace znaku, orientace dlaně a prstů, vztah rukou a jejich pohyby. (Langer, 2013)

Macurová (1996) upozorňuje, že jednotlivé fonémy znakového jazyka, se rozlišují pomocí **minimálního páru** (lexikální jednotka). Tyto minimální páry se od sebe odlišují právě jedním fonémem (parametrem znaků). V následujících ukázce si uvedeme příklad:

Obrázek 4 - znak ŘEDITEL
(Potměšil M. a kol, 2004, s. 280)

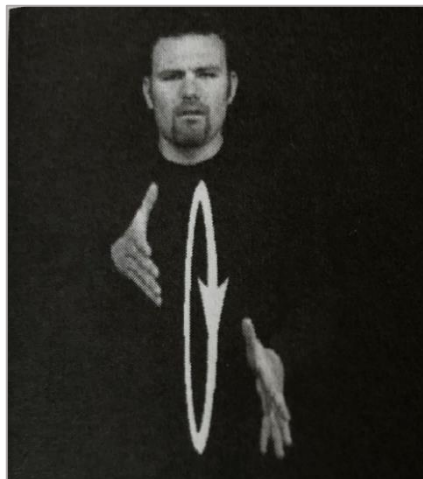
Obrázek 5 - znak SPORT
(Potměšil M. a kol, 2004, s. 332)

Znaky ŘEDITEL a SPORT se liší minimálním párem, kterým je místo artikulace znaku. (Macurová, 1996)

Mezi další znaky, které se liší v jiném parametru, patří například znaky: POČASÍ a ALTETIKA, lišící se pohybem ruky. (Macurová, 1996)

Obrázek 6 - znak POČASÍ
(Potměšil M. a kol, 2004, s. 113)

Obrázek 7 - znak ATLETIKA
(Potměšil M., 2002, s.29)

Syntaktická rovina

Syntaktická rovina se věnuje řazení slov ve větě. Z důvodu použití klasifikátorů, odlišného slovosledu, inkorporace a především využívání již zmíněného trojrozměrného prostoru, se syntaktická skladba českého znakového jazyka zcela liší od českého jazyka. (Langer, 2013c)

Inkorporace je „pronikání jiných kvalit do jednotlivých slovníkových tvarů znaků českého znakového jazyka a jejich kontextová a obsahová modifikace s využitím manuální i nemanuální složky (dochází tak ke „včleňování“ několika různých znaků do sebe).“ (Langer, 2013c, s. 72-73) Druhů inkorporace existuje mnoho. Langer (LMS Unifor, 06-04) uvádí tyto:

- Inkorporace času (příští týden – složené pomocí znaků PŘÍŠTÍ + TÝDEN)
- Inkorporace způsobu (DOBŘE/ŠPATNĚ LYŽOVAT aj.)
- Inkorporace počtu (2 DNY, 1 ROK aj.)
- Inkorporace předmětu do slovesa (JÍST LŽIČKOU/VIDLIČKOU/ aj.)
- Inkorporace směru (DÁT MNĚ/NĚKOMU aj.)
- Inkorporace záporu (při znakování NEMÁM, znakuje znak MÁM, ale zároveň u jeho artikulace kýveme hlavou k vyjádření záporu)

Klasifikátory jsou vlastně zastupující znaky, které se spojují s jinými. Vyjadřují materiál, tvar, konzistenci či velikost nebo uspořádání. Díky klasifikátorům vznikají v českém znakovém jazyce nové znaky, dochází tak k obohacování znakové zásoby. (Langer, 2013c)

Také **variety** neboli různotvarosti najdeme ve všech jazycích, i v českém znakovém jazyce. V českém mluveném jazyce existují ve formě hovorové či spisovné aj. V českém znakovém jazyce je najdeme v jeho znakové zásobě. (Langer, LMS Unifor, 06-04)

3.4 Soustava znaků v českém znakovém jazyce

Růžičková (1997) také zmiňuje, že znaky mohou existovat *jednoduché* nebo *složené*. Jako jednoduché uvádí ty, které tvoří jen jeden znak, př. *BABIČKA*. Složené znaky jsou takové, které ke své vizualizaci tvoří složeninu více znaků, př. *TCHÝNĚ = MANŽELKA + MÁMA + JEJÍ*.

Dále uvádí rozdělení znaků na *ikonické* a *umělé*. Ty se liší v tom, zdali zobrazující charakteristický znak podobný realitě či nikoli. Mezi ikonický znak patří například znak *DELFIN* = napodobující skákání delfínů na moři. V případě *umělých znaků* nelze najít žádný charakteristický znak. Proto vznikl neikonický znak, jako je to v případě znaku *BARVA*. (Růžičková, 1997)

Růžičková (1997) také zmiňuje znaky *moderní*, které zobrazují znaky charakterizující moderní svět a jeho moderní vymoženosti, kupříkladu znak *KINO* – jako třepotající se obrazy snímků jdoucí za sebou. Také zmiňuje, že nové znaky, hlavně z oblasti politiky a techniky, bývají často složeninou z několika dalších znaků.

4 Kurzy českého znakového jazyka v České republice

Kurzy českého znakového jazyka pořádá v České republice několik organizací. V následující kapitole bude vypsán nejzajímavější souhrn z nabízených kurzů jednotlivých institucí v rámci celé České republiky. Konkrétní informace (název organizace, adresa, webová adresa, zdali je lekce vedena rodilým mluvčím českého znakového jazyka, typ kurzů a jejich finanční náročnost) jsou uvedeny v příloze č. 2.

Nyní si představíme jednotlivá místa po České republice, kde lze absolvovat kurz českého znakového jazyka. Následující organizace jsme rozdělili dle geografické skutečnosti.

4.1 Praha

Organizace pořádající kurzy českého znakového jazyka je mnoho. Organizace nabízející akreditované kurzy českého znakového jazyka se sídlem v Praze jsou:

- Česká unie neslyšících
- Pevnost - České centrum znakového jazyka, z.ú.
- Aldea, vzdělávací agentura
- Ústav jazyků a komunikace neslyšících, filozofická fakulta Univerzity Karlovy
- Tichý svět

Česká unie neslyšících, z.ú.

Tato organizace je nezisková organizace, která vznikla v roce 1990. Zakladatelem byla Českomoravská unie neslyšících, z.s. Její ústřední sídlo je v Praze, ale má své pobočky také v Brně, Kroměříži, Liberci, Ostravě, Zlíně, Karlových Varech a Jihlavě. Všechny pobočky ČUN⁸ zprostředkovávají mimo kurzy českého znakového jazyka pro dané město, také tlumočnické a aktivizační služby a další aktivity pro komunitu osob se sluchovým postižením. Jednotlivé pobočky ČUN, pořádající kurzy českého znakového jazyka, jsou totožné s nabídkou

⁸ České unie neslyšících, z.ú.

kurzů nabízené Praze, nebudeme je proto dále jednotlivě rozvádět. (Český unie neslyšících, 2022)

Česká unie neslyšících v Praze

Organizace nabízí sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se sluchovým postižením a tlumočnické služby. (Český unie neslyšících, 2022)

Česká unie neslyšících nabízí také kurzy českého znakového jazyka. Každý kurz je určen pro osobu s jiným zaměřením a jiným účelem, za jakým se na daný kurz hlásí. (Český unie neslyšících, 2022)

Rekvalifikační kurzy českého znakového jazyka nabízí Česká unie neslyšících ve čtyřech různých modulech – začátečníci, mírně pokročilí, pokročilí, konverzace. **Akreditované kurzy** českého znakového pro učitelské profese či pro pracovníky, kteří vykonávají sociální služby pro osoby se sluchovým postižením, nabízí Česká unie neslyšících osmi až šestnácti hodinový kurz. Tento kurz má sloužit ke zlepšení projevu již dosavadních znalostí a dovedností. **Kurzy českého znakového jazyka pro rodiče neslyšících dětí a pro neslyšící** jsou nabízeny buď jako součást sociální služby či jako samostatný projekt MŠMT.⁹ Opět mají tyto kurzy sloužit ke zlepšení projevu v českém znakovém jazyce. **Kurzy českého znakového jazyka dle objednatele** je na míru zajištěný kurz pro kteroukoli oblast či útvar, př. zdravotnictví, policie, státní správa apod. (Český unie neslyšících, 2022)

Pevnost - České centrum znakového jazyka, z.ú.

Pevnost vznikla v roce 2000, již fungování je tak více než 20 let. Pevnost nabízí velké množství různorodých kurzů a seminářů týkající se světa neslyšících. Hlavní náplní této organizace je tak nejen osvěta o světě Neslyšících a jejich komunikačních systémech, ale také poradenství rodičům mající neslyšící dítě, překladová činnost z českého jazyka do českého znakového jazyka a v neposlední řadě především kurzy českého znakového jazyka. (Pevnost - České centrum znakového jazyka, 2015)

Pevnost nabízí celkem čtyři druhy kurzů, jimiž jsou skupinové kurzy, individuální kurzy, intenzivní kurzy a kurzy na míru. **Skupinové kurzy** jsou určené pro 4 – 8 studentů, proto i když

⁹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

je to kurz skupinový, tento malý počet osob zaručuje jistý komfort pro účastníky kurzu. Skupinový kurz je rozdělený celkem do osmi modulů od začátečníka, středně pokročilého, pokročilého až po samotný osmý modul, který je veden jako udržovací. Ve srovnání s Českou unií neslyšících tak Pevnost nabízí rozšířenější formu skupinových kurzů. **Individuální kurzy** jsou nabízeny těm, kteří si nevyberou z nabídky skupinových a intenzivních kurzů. Tito zájemci o individuální kurz si jej mohou ušít na míru, a to tak, že lektorovi předurčí téma lekcí, dle jejich potřeby. Pevnost uvádí, že dokonce i frekvence či délka lekce je čistě na zájemci o individuální lekce. V tomto ohledu se mu organizace zcela přizpůsobí. Dále tato organizace nabízí také **Intenzivní kurzy** a **Kurzy na míru** – ty jsou ve své podstatě principem podobné kurzům od České unie neslyšících. (Pevnost - České centrum znakového jazyka, 2015)

Všichni instruktoři a lektori v Pevnosti jsou odborně vyškoleni, což zaručuje jistou kvalitu lekcí, kterou ještě zvyšují časté hospitace a přístup ke kvalitním didaktickým materiálům. Jistou výhodou těchto kurzů je fakt, že lektorem často bývají rodilí mluvčí českého znakového jazyka, a proto v hodinách jsou studenti odkázáni na komunikaci pouze znakovým jazykem. Pevnost na svých webových stránkách dále uvádí, že během výuky využívají videonahrávky projevů při znakování, které si poté studenti rozeberou a mohou se snáz poučit ze svých chyb. Při úspěšném ukončení kurzu získají jeho absolventi osvědčení. (Pevnost - České centrum znakového jazyka, 2015)

Aldea, vzdělávací agentura

Aldea je vzdělávací agentura, která nabízí široké spektrum vzdělávacích kurzů českého znakového jazyka. Jejich motto je takové, že by rádi otevřeli svět neslyšících slyšící části společnost. Tak jako u ostatních organizací zmíněných v této kapitole, tak i tato má své kurzy akreditované MŠMT. Aldea nabízí jak **odpolední kurzy**, tak také **kurzy víkendové**. Pravidelné odpolední kurzy jsou rozděleny do třech modulů: I. Modul základy znakového jazyka, II. modul znakový jazyk pro pokročilé, III. modul základy znakového jazyka pro pokročilé. V současné době tato organizace žádá MŠMT o obnovení akreditace u I. modulu. (Aldea, vzdělávací agentura, [b.r.]

Ke každé lekci tato organizace nabízí studijní materiál ve formě videonahrávek a také v písemné formě. V Aldea pracují celkem čtyři lektori, někteří jsou rodilými mluvčími českého znakového jazyka, jiní jsou tlumočníci. Na závěr každého modulu získají absolventi osvědčení o absolvování akreditovaného kurzu. Výhodou kurzů u této instituce jsou víkendové kurzy,

které nabízí alternativní časovou možnost zaneprázdněným pracujícím během pracovního týdne. (Aldea, vzdělávací agentura, [b.r.]

Ústav jazyků a komunikace neslyšících, filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Univerzita Karlova v Praze nabízí všem studentům běžného studia i studia Univerzity třetí věku, pedagogickým pracovníkům i těm nepedagogickým kurzy českého znakového jazyka. Tyto kurzy probíhají na půdě dané univerzity pod záštitou filozofické fakulty, konkrétně Ústavu jazyků a komunikace neslyšících. Ústav nabízí celkem čtyři typy kurzů. Kromě kurzů určené pro studenty¹⁰ Univerzity třetí věku, nejsou kurzy českého znakového jazyka určeny širší veřejnosti. (Ústav jazyků a komunikace neslyšících, Univerzita Karlova, 2015)

Základy českého znakového jazyka 1, 2, 3 určené pro studenty UK¹¹ vede neslyšící lektor s časovou dotací dvě hodiny týdně. Dle ústavu jsou kurzy mezi studenty žádané, a proto se často stává, že otvírají paralelní výuku. **Výuka českého znakového jazyka pro pedagogy** je kurz určený pro pedagogy UK, kteří vyučují studenty se sluchovým postižením. Dále univerzita nabízí poslední kurz **Výuka českého znakového jazyka pro nepedagogy**. Jak už z názvu plyne, tento kurz je určen pro nepedagogické pracovníky UK, například sekretářky, pracovníky studijního oddělení apod. **Výuka českého znakového jazyka v rámci U3V¹²** je určena osobám starších 60 let věku, kteří mají ukončené středoškolské vzdělání maturitní zkouškou. Finanční náročnost kurzu českého znakového jazyka U3V je 600 korun za semestr, je tak jediným kurzem českého znakového jazyka, za který je vybírán poplatek. (Ústav jazyků a komunikace neslyšících, Univerzita Karlova, 2015)

Tichý svět

Tichý svět nabízí kurzy českého znakového jazyka po celé České republice. Jeho pobočky najdeme ve městech Praha, Plzeň, Kladno, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, České Budějovice, Brno a Ostrava. Ze stejného důvodu, jako v ČUN, i v tomto případě si detailněji popíšeme organizaci Tichý svět, ale jednotlivé pobočky popisovat blíže nebudeme. (Tichý svět, [b.r.]

¹⁰ Název studenti U3V není míněno jako studenti ve smyslu zákona č. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách

¹¹ Univerzita Karlova v Praze

¹² Univerzita třetího věku Univerzity Karlovy v Praze

Tichý svět nabízí možnost online kurzů, fyzických kurzů a také workshopů. Na **workshopech** se sice nevyučuje český znakový jazyk, ale jejich cílem je otevření dveří slyšícím do světa neslyšících. Jsou to workshopy zaměřené na osvětu světa Neslyšících, jejichž součástí je ukázka českého znakového jazyka. **Online kurzy** probíhají jedenkrát do týdne a umožňuje komfort učit se český znakový jazyk po celém světě. Studentovi pouze stačí internetové připojení a webkamera. Nevýhodou těchto kurzů je, že zatím nejsou akreditované. Kurzy, které akreditaci získaly, jsou zatím jen ty **fyzické kurzy**. Jsou akreditovány buď MŠMT a jsou určeny pro pedagogické pracovníky (Modul I + II, Modul III, Modul IV) nebo akreditované MPSV¹³ pro pracovníky v sociální sféře (Modul I, Modul II, Modul III, Modul IV). (Tichý svět, [b.r.]

4.2 Brno

Organizace vyučující český znakový jazyk v Brně jsou:

- Unie neslyšících Brno
- Trojrozměr
- Česká unie neslyšících (pobočka v Brně)
- Tichý svět (pobočka v Brně)

Unie neslyšících Brno

Tato organizace nabízí kurzy široké veřejnosti pod vedením lekce rodilého mluvčího. Kurzy jsou rozděleny na **kurzy pro začátečníky** a **kurzy pro pokročilé**. Po absolvování kurzu získají studenti osvědčení, které je akreditováno MŠMT. Kurzy probíhají v období od září do června, tedy v rozmezí školního roku. Tato organizace jako jediná na svém webu uvádí možnost anonymního dotazníku spokojenosti absolventů jejich kurzu. Touto reflexí si zaručují určitou kvalitu a standart. (Česká unie neslyšících, 2022)

Trojrozměr – brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.

Trojrozměr nabízí široké veřejnosti celkem tři druhy kurzů českého znakového jazyka. Organizace nabízí **Pětiměsíční kurz**, který se otevírá vždy v září a únoru. Tak jako většina organizací, i tato má kurz rozdělený do několika modulů, tentokrát 1. – 7. modul dle obtížnosti.

¹³ Ministerstvo práce a sociálních věcí

Od 4. modulu je to kurz vhodný pro osoby chtějící tlumočit. V 6. a 7. modulu se studenti učí překládat český písemný projev do českého znakového jazyka. Zájemce o modul 6 a vyšší se prvně musí dostavit na pohovor, kde lektoři zjistí, jaká je uchazečova úroveň českého znakového jazyka. **Intenzivní kurz** je určen pro uchazeče, kteří si chtějí osvojit první základy znakového jazyka. Kurzy probíhají povětšinou o letních prázdninách a absolvování tohoto kurzu lektoři doporučují navázat 1. modul Pětiměsíčního kurzu. **Individuální kurz** je určen pro skupinu až tří osob, které chtějí pouze hodinové lekce, ať už jednorázové či vícerázové. (Trojrozměr, 2011)

4.3 Čechy

Následující organizace, poskytující kurzy českého znakového jazyka, existují v daných městech jediné, a proto jsme je společně zařadili do stejné geografické kategorie. Organizace nabízející kurzy na území Čech:

- Plzeňská unie neslyšících
- Evoluce – Jihočeské centrum českého znakového jazyka
- Centrum pro zdravotně postižené Libereckého kraje
- Tichý svět (pobočka v Plzni, Českých Budějovicích, Pardubicích, Ústí nad Labem, Liberci, Hradci Králové)
- Česká unie neslyšících (pobočka v Liberci)

Plzeňská unie neslyšících

Hned na úvodu webové stránky této organizace zní slova ředitelky ústavu „*Propojuji svět neslyšících a slyšících*“ (Jana Říhová, Plzeňská unie neslyšících, 2018) Plzeňská organizace se snaží, jak sama říká, „*odstraňovat komunikační bariéry*“. (Plzeňská unie neslyšících, 2018) Aby se mohly komunikační bariéry zbourat, nabízí kurzy znakového jazyka s neslyšícím lektorem po dobu jednoho semestru. Dle webové stránky je nabídka kurzů omezená pouze na jeden kurz s maximální kapacitou 6 studentů. Bohužel v dnešní době, po zásahu světové pandemie Covid-19, má tato unie pozastavenou výuku lekcí až do roku 2023. (Plzeňská unie neslyšících, 2018)

Evoluce – Jihočeské centrum českého znakového jazyka

Evoluce nabízí čtyři různé druhy kurzů, v podobné složení jako některé předchozí organizace, a to kurzy: **pětiměsíční, roční, individuální a výběrový kurz**. Pětiměsíční kurz je akreditován MŠMT a je rozdělen do 4 modulů, opět dle obtížnosti. Již ve 4. modulu se účastníci kurzu učí překládat text z českého jazyka do českého znakového jazyka. Po úspěšném zvládnutí zkoušky, dostane jedinec osvědčení a může se přihlásit na modul vyšší obtíže. Individuální kurz funguje na stejném principu jako individuální kurzy jiných organizací. Poslední zmíněný kurz, výběrový, se v dané organizaci teprve připravuje a nelze jej tedy více popsat. (Evoluce, 2005-2022)

Centrum pro zdravotně postižené Libereckého kraje

Centrum pořádá kurzy znakového jazyka po celém Libereckém kraji. Na kurz se můžete přihlásit do Jablonce nad Nisou, do Semil, Tanvaldu či Liberce. Tentokrát mezi lektory nejsou rodilí mluvčí, nýbrž, dle webové stránky, na dané výukové hodiny dochází neslyšící hosté. (Centrum pro zdravotně postižené Libereckého kraje, 2000–2022)

Dle nynějších informací, které lze dohledat na webové stránce, příslušné centrum nemá prodlouženou akreditaci. Žádné další informace ohledně současných kurzech nejsou na webové stránce uvedeny. (Centrum pro zdravotně postižené Libereckého kraje, 2000–2022)

4.4 Morava a Slezsko

Na Moravě a ve Slezsku najdeme další organizace pořádající akreditované kurzy českého znakového jazyka.

- Oblastní unie neslyšících Olomouc
- Kurzy znakového jazyka ve Frýdku-Místku
- Tichý Svět (pobočka v Ostravě)
- Česká unie neslyšících (pobočka v Kroměříži, Ostravě a ve Zlíně)

Oblastní unie neslyšících Olomouc

Obdobně jako Česká unie neslyšících, tak i Oblastní unie neslyšících v Olomouci je neziskovou organizací. Zajímavostí této organizace je provoz kavárny s neslyšící obsluhou. V rámci organizace se také pořádá mnoho sportovních, kulturních i vzdělávacích akcí. Přehled akcí a aktivit mohou členové organizace najít v informačním časopise, který vychází každý měsíc. (Oblastní unie neslyšících Olomouc, [b.r.]

Kurzy českého znakového jazyka tato unie nabízí také. Jsou rozděleny na tři typy. Skupinový kurz **Základy znakového jazyka** nebo **Zdokonalovací kurz** nebo **Individuální kurz českého znakového jazyka**. Všechny tyto kurzy jsou akreditovány MŠMT a při úspěšném ukončení kurzu získá absolvent osvědčení. (Oblastní unie neslyšících Olomouc, [b.r.]

Skupinový kurz dva moduly – I. (pro začátečníky) a II. (pro mírně pokročilé). Každý modul trvá dva roky. Kurzy probíhají v prostorech Oblastní unie neslyšících jedenkrát týdně, od září do června. Maximální kapacita skupinového kurzu je deset osob. **Zdokonalovací kurz** slouží jako III. modul pro pokročilé absolventy, kteří se dále chtějí vzdělávat v oblasti českého znakového jazyka a rádi by se rozšířili své komunikační dovednosti. Na tomto kurzu si procvičí hlavně komunikaci s neslyšícím lektorem a více se zaměří na gramatiku českého znakového jazyka. **Individuální kurz českého znakového jazyka** se nyní v oblastní unii neprovozuje, a to z důvodu snížené kapacity lektorů. (Oblastní unie neslyšících Olomouc, [b.r.]

Garantem těchto kurzů je Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D., který je zároveň vyučujícím českého znakového jazyka a surdopedie na Univerzitě Palackého v Olomouci. (Oblastní unie neslyšících Olomouc, [b.r.]

Kurzy znakového jazyka ve Frýdku-Místku

Kurzy znakového jazyka je možné ve Frýdku-Místku uskutečnit v dobrovolnickém centru Adra. Kurzy se vždy otevírají pro 8 zájemců a jsou rozděleny na tři: **Začátečníci, Mírně pokročilí, Pokročilí a konverzace**. Každý jeden kurz trvá jeden rok a po jeho úspěšném ukončení získá jedinec osvědčení. Nutno také podotknout, že na webových stránkách nelze zjistit, zdali jsou kurzy akreditované či nikoli. Ostatně celý web tvoří pouze jedna webová

stránka, tudíž zde není uvedeno více informací. (Kurz znakového jazyka ve Frýdku-Místku,
[b.r.]

5 Výuka českého znakového jazyka na univerzitách v České republice

Studium znakového jazyka bývá většinou součástí oboru *Speciální pedagogika* či existuje jako samostatný studijní program na filozofických fakultách některých univerzit. V následující podkapitole si představíme jednotlivé univerzity a jejich vyučovací obory, které se určitým způsobem výuku českého znakového jazyka dotýkají.

5.1 Univerzita Karlova v Praze

Tuto univerzitu je netřeba představovat vzhledem k jejímu renomé nejen v tuzemsku, ale také ve světě. Výuka českého znakového jazyka a sluchového postižení v rámci speciálně vzdělávacích oborů spadá pod pedagogickou fakultu na katedře speciální pedagogiky. Samostatnou výuku českého znakového jazyka však najdeme konkrétně pod Ústavem jazyků a komunikace neslyšících na fakultě filozofické. (Univerzita Karlova, 2022)

Karlova univerzita nabízí **bakalářský studijní program Jazyk a komunikace neslyšících** (platnost od 2020) na filozofické fakultě již výše zmíněného ústavu, který se zaměřuje na komunikační systémy osob se sluchovým postižením se zaměřením na lingvistiku a filologii českého znakového jazyka. Program garantuje studentům vzdělání v odborné oblasti Deaf Studies a mohou si vybrat specifické zaměření, kterými jsou: *Tlumočení, Vzdělávání neslyšících nebo Lingvistika znakových jazyků*. Tento studijní program lze studovat pouze na bakalářské úrovni v prezenční formě studia. (Studijní informační systém Univerzity Karlovy, [b.r.]

Mezi dalšími studijními programy, které se dotýkají kultury neslyšících a českého znakového jazyka patří bakalářský studijní program **Speciální pedagogika/Logopedie** (platnost od 2020) pedagogické fakulty, katedry speciální pedagogiky. Studenti se zde setkají s výukou předmětu **Surdopedie**, jehož součástí je také nácvik základních frází českého znakového jazyka. Během celého studia je, dle webové stránky Univerzity Karlovy, jediným předmětem, ve kterém studenti mohou aktivně nacvičovat tento jazyk. Studentům je nabízen dále teoretický základ týkající se oboru Surdopedie. Tento studijní program je pouze bakalářský typ studia a lze studovat jen v prezenční formě. (Studijní informační systém Univerzity Karlovy, [b.r.]

Dalšími studijními programy, ve kterých se studenti přímo setkají s aktivní výukou znakového jazyka je program prezenční i kombinované formy magisterského studia **Speciální pedagogika** (platnost od 2013) na katedře speciální pedagogiky pedagogické fakulty. Studenti si v prvním i druhém ročníku volí předměty *Romský jazyk* či *Znakový jazyk* či *Alternativní komunikace*. Student, který si zvolí předmět českého znakového jazyka, absolvuje předměty *Znakový jazyk I – VII*, ve kterých dochází k aktivnímu rozvoji konverzace v českém znakovém jazyce. (Studijní informační systém Univerzity Karlovy, [b.r.])

5.2 Masarykova Univerzita v Brně

Masarykova univerzita v Brně byla založena roku 1919. Dnes je to vysoká škola pyšící se svými kvalitami nejen v profesorském sboru, ale také úspěšností mezi studenty na trhu práce. Univerzita má celkem deset fakult. Výuce českého znakového jazyka se věnuje na půdě pedagogické fakulty, konkrétně na katedře speciální a inkluzivní pedagogiky. Mezi obory, které se dotýkají problematiky osob se sluchovým postižením, patří například bakalářský program kombinované i prezenční formy studia **Logopedie**, kde se studenti setkají blíže s českým znakovým jazykem v předmětu *Komunikace osob s duálním smyslovým postižením – základy*. Dalším studijním programem je **Speciální pedagogika**, která se dá studovat v prezenční i kombinované formě studia. V rámci tohoto programu se studenti seznámí s oborem Surdopedie a komunikačními systémy osob se sluchovým postižením v rámci předmětu *Surdopedie – základy oboru*. Dále studenti absolvují předměty *Surdopedie 1* a *Surdopedie 2*, kde se teoreticky setkávají s popisem českého znakového jazyka a dalších komunikačních systémů osob se sluchovým postižením. Aktivně se se znakovým jazykem setkají v předmětu ve třetí ročníku *Komunikace osob se sluchovým postižením*, jehož výstupem je osvojení si základu vizuálně-motorických systémů osob se sluchovým postižením a také orientace v základech lingvistiky daného jazyka. (Masarykova univerzita, 2022)

V rámci filozofické fakulty, katedry jazykovědy a baltistiky, se s výukou znakového jazyka mohou studenti potkat na studijním programu **Tlumočnictví českého znakového jazyka**, který je formou bakalářského studia v prezenční formě. Myslíme si, že detailněji tento studijní program popisovat nemusíme, jelikož si dovedeme představit, co studium každého jazyka obnáší, včetně studia syntaxe, lexikologie aj. Jako zajímavost bychom rádi zmínili, že tento studijní program lze studovat v kombinaci s dalšími programy, jako jsou například jiné cizí jazyky, archivnictví, archeologie a další. (Masarykova univerzita, 2022)

5.3 Univerzita Palackého v Olomouci

Univerzita Palackého v Olomouci má svou tradici v České republice i ve světě již od roku 1573, kdy byla založena. Po Univerzitě Karlově patří k druhé nejstarší univerzitě v tuzemsku a díky svému přístupu ke vzdělání, transparentnosti, inovaci a usilováním o dokonalost tak patří k těm prestižnějším univerzitám nejen v České republice, ale také ve světě. V současnosti nabízí studium na osmi fakultách. (Univerzita Palackého v Olomouci, 2022)

Výuka českého znakového jazyka na Univerzitě Palackého v Olomouci se uskutečňuje na půdě pedagogické fakulty na **ústavu speciálně pedagogických studií**. České republice patří tento ústav k největšímu akademickému pracovišti zabývající se speciální pedagogikou. Ústav nabízí nepřeborné množství studijních programů v českém, anglickém, ale i ruském jazyce. Také umožňuje studium na bakalářské, magisterské či doktorské úrovni studia. Potřeba je zmínit, že tento ústav úzce spolupracuje s Centrem podpory studentů se specifickými potřebami Univerzity Palackého Olomouc. Na ústavu mimo jiné působí studentské sdružení s názvem Asociace studentů speciální pedagogiky. (Ústav speciálněpedagogických studií, Univerzita Palackého, [b.r.]

Součástí ústavu speciálně pedagogických studií je **oddělení senzorických poruch**. V tomto oddělení se velmi čtlná skupina profesionálů a odborníků zabývá doménou senzorického postižení. Věnují se proto oblastem speciální pedagogiky zaměřené na osoby se sluchovým postižením, zrakovým postižením a na osoby s hluchoslepotou. (Ústav speciálněpedagogických studií, Univerzita Palackého, [b.r.]

Studijní program **Učitelství pro první stupeň základních škol a speciální pedagogika** je zaštiťován pedagogickou fakultou. Je to samostatný obor, který je nutno studovat v délce pět let. Tento studijní program, především jeho část – speciální pedagogika, je zaměřen na speciální pedagogiku a její oblasti (sociální služby, reedukace, intervence, diagnostika a další). Studenti si od třetího ročníku volí dvě povinně volitelné pedie. Vybrat si povinně musí dva obory z nabídky oborů logopedie, surdopedie, tyflopédie, etopedie či somatopedie. Psychopedie je pro všechny studenty tohoto programu povinná. (Studijní agenda, informační systém Univerzity Palackého, 2022)

Studenti, kteří si zvolí surdopedii, se s českým znakovým jazykem setkají v rámci předmětu Surdopedie v předmětech typu B (povinně volitelné). Od třetího do pátého ročníku absolvují vždy v každém semestru jeden specializovaný předmět *Surdopedie* (Surdopedie 1-5),

jehož součástí jsou přednášky i cvičení. (Studijní agenda, informační systém Univerzity Palackého, 2022)

V teoretické výuce jsou probírány teoretické základy speciální pedagogiky se zaměřením na osoby se sluchovým postižením a detailněji je také rozebrán sluchový aparát, jeho anatomie a proces přenosu zvuku. (Studijní agenda, informační systém Univerzity Palackého, 2022)

V praktické výuce, cvičení, se studenti aktivně seznamují a učí český znakový jazyk. Výuku čteně vede rodilý mluvčí českého znakového jazyka a zároveň akademický pracovník univerzity Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D. Studenti se nejprve seznámí s českým znakovým jazykem, především jednoruční a obouruční prstovou abecedou. Poté postupně rozvíjí své znalosti a dovednosti v rámci dalších kurzů, které absolvují. Během studia získají přehled v oblasti komunikačních systémů neslyšících, a to především v českém znakovém jazyce, jeho gramatice a struktuře. Studenti jsou vedeni ke konverzaci a aktivní účasti ve výuce tak, aby byli schopni splnit státní závěrečnou zkoušku ze *Surdopedie (USS/SZZSU)*, jejíž část je zaměřena na konverzaci v českém znakovém jazyce. (Studijní agenda, informační systém Univerzity Palackého, 2022)

V poslední řadě se studenti mohou prakticky setkat s českým znakovým jazykem v předmětu *Kurz komunikačních dovedností neslyšících 1,2 (USS/UKDN)*, které jsou součástí volitelných předmětů C anebo v rámci speciálně pedagogických praxí na školách pro sluchově postižené (Studijní agenda, informační systém Univerzity Palackého, 2022)

Mezi další studijní programy, kde se studenti mohou potkat s českým znakovým jazykem v rámci cvičení a praxí jsou bakalářské studijní programy:

- Speciální pedagogika – andragogika (v kombinované i prezenční formě)
- Speciální pedagogika – dramaterapie (v prezenční formě)
- Speciální pedagogika – intervence (v kombinované i prezenční formě)
- Speciální pedagogika – raný věk (v kombinované i prezenční formě)
- Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a střední školy maior (v kombinované i prezenční formě)
- Vychovatelství a speciální pedagogika (v kombinované i prezenční formě)
- Učitelství pro mateřské školy a speciální pedagogika (v kombinované i prezenční formě) (Univerzita Palackého v Olomouci, 2022)

Se znakovým jazykem se také setkají v průběhu studia studenti magisterského studijního programu Logopedie. (Univerzita Palackého v Olomouci, 2022)

V neposlední řadě je také důležité zmínit, že v rámci celoživotního vzdělávání, které v rámci pedagogické fakulty Univerzity Palackého zprostředkovává Centrum celoživotního vzdělávání, mohou jedinci s již dosaženým magisterským vzděláním vystudovat obor **Speciální pedagogika** v délce trvání 3 roky. Jejím součástí je výběr specializace, kterou může být *Surdopedie* se státní závěrečnou zkouškou z českého znakového jazyka. (Centrum celoživotního vzdělávání, Univerzita Palackého, 2022)

5.4 Ostravská univerzita

Ostravská univerzita patří k těm mladším univerzitám, byla založena roku 1991. Nyní má celkem 6 fakult, mezi níž je fakulta pedagogická s katedrou speciální pedagogiky. Na pedagogické fakultě je možné studovat program **Speciální pedagogika** v prezenční i kombinované formě a také na úrovni bakalářské i magisterské. (Ostravská univerzita, [b.r.]

Ostravská univerzita má na své webové stránce pouze popsány základní charakteristiku oboru a budoucí kompetence absolventa. Z toho důvodu nemůžeme uvést přesnou skladbu předmětů zaměřující se na český znakový jazyk. (Ostravská univerzita, [b.r.]

5.5 Technická univerzita v Liberci

Tato univerzita je jediná ve svém kraji. Byla založena roku 1953 a nyní nabízí studentům studijní programy na celkem sedmi fakultách. Mezi jednou z nich je fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Studijní bakalářský program **Speciální pedagogika** v prezenční i kombinované formě se věnuje oblasti speciální pedagogiky, její prevenci a intervenci. (Technická univerzita v Liberci, [b.r.]

Studenti se v rámci studia setkají s vizuálně-motorickými komunikačními systémy osob se sluchovým postižením v předmětu *Surdopedie* ve 4. semestru a poté v předmětu *Alternativní a augmentativní komunikace*, kde si mimo jiné aktivní formou studenti vyzkouší znak do řeči či Makaton. Během celého studia jsou tyto předměty jediné, které se více věnují komunikaci osob se sluchovým postižením a českému znakovému jazyku. (Technická univerzita v Liberci, [b.r.]

5.6 Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Dle informací z webových stránek na této univerzitě nyní studuje přes 9 000 studentů, kteří si mohli vybrat studijní program celkem z 8 fakult. Univerzita se mimo přírodní věd zaměřuje také na vědu pedagogickou. Pedagogická fakulta nabízí studijní program **Speciální pedagogika**. Pedagogická fakulta ovšem nenabízí bližší a detailnější informace o předmětech daného programu, proto nemůžeme stoprocentně uvést, zdali se v některých předmětech studenti aktivně věnují českému znakovému jazyku. (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2016-2022)

5.7 Univerzita Hradec Králové

Univerzita v Hradci Králové je poměrně mladá univerzita, která byla založena roku 1992. Skládá se celkem ze 4 fakult, mezi kterými je pedagogická fakulta. Na této fakultě lze studovat studijní bakalářský program v prezenční i kombinované formě s názvem **Speciální pedagogika**. I v tomto případě, nemá univerzita detailněji popsané jednotlivé předměty v průběhu studia, a tak nemůžeme přesně uvést, do jaké míry se studenti v předmětech setkávají s komunikačními systémy osob se sluchovým postižením. Jako navazující magisterské studium, opět v prezenční i kombinované formě, mohou studenti nastoupit na studijní program **Pedagogika předškolního věku se zaměřením na děti se speciálními potřebami**. (Univerzita Hradec Králové, 2022)

5.8 Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Tato univerzita nedávno oslavila 30 let jejího fungování. Skládá se celkem z 8 fakult, mezi kterou patří také fakulta pedagogická. Dle nabídky studijních programů 2022, se speciální pedagogikou zabývají studijní programy **Učitelství pro první stupeň základních škol a speciální pedagogika** s délkou studia 5 let a možností prezenčního i kombinovaného studia. Tento obor je tak podobný oboru vyučovanému na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci praxe se studenti této univerzity mohou vybrat *Pedagogickou praxi I-VIII* ve škole pro sluchově postižené a tím nabít zkušenosti a dovednosti týkající se vizuálně-motorických komunikačních systémů, s konkretizací na český znakový jazyk. (Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, [b.r.]

V rámci neučitelských studijních programů lze studovat bakalářský **Speciální pedagogika – intervence** a navazující magisterský obor s názvem **Speciální pedagogika –**

poradenství. Obě varianty studijního programu lze studovat v prezenční i kombinované formě. S českým znakovým jazykem se i v tomto případě mohou studenti setkat na *Individuální pedagogické praxi I-VI*. (Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, [b.r.])

5.9 Západočeská univerzita v Plzni

I tato univerzita byla založena roku 1991. Nyní se skládá z 9 fakult, na kterých studuje kolem 11 tisíc studentů. (Západočeská univerzita v Plzi, 1991-2022) V rámci pedagogické fakulty se mohou studenti vzdělávat na studijním programu **Speciální pedagogika**. Tento program je bakalářský a je pouze v prezenční formě. Studenti musí úspěšně zvládnout předměty, jakými jsou *Speciální pedagogika osob se sluchovým postižením 1* a *2*, které patří k disciplínám speciálněpedagogického základu pro tento program. Studenti se seznámí nejen s kulturou Neslyšících, ale také s komunikačními systémy sluchově postižených jedinců. (Západočeská univerzita v Plzi, Portál ZČU, 1991-2022)

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Vlastní tvorba studijních materiálů

V praktické části se zaměříme na proces tvorby konkrétních výukových videí. Lekcí s jednotlivými tématy vzniklo celkem sedm a jsou tvořeny stejným vizuálním konceptem. To proto, aby působily sjednoceně a kompaktně. Tuto celistvost lekcí spojuje také jejich jednotný název **Znakuj taky!** - pod kterým oné lekce může začátečník najít na platformě Youtube. Jednotlivé lekce mají rozvíjet základ slovní zásoby každého začátečníka českého znakového jazyka, slouží tedy pouze jako slovník.

6.1 Cíl vlastní tvorby

Při stanovení cíle jsme vycházeli z názvu této diplomové práce – Tvorba vizuálních studijních materiálů znakového jazyka pro začátečníky. Mým cílem je vytvořit takové místo, které bude nabízet celek sedm základních lekcí, ve kterých budou představeny elementární znaky v českém znakovém jazyce. Jednotlivé lekce budou mít totožný koncept a dané znaky vždy budou představeny v jednom video celku týkající se onoho tématu. Výuková videa ponесou jednotný název **Znakuj taky!** a potencionální sledující si je budou moct přehrát na platformě Youtube.

Chtěla bych tak nejen budoucím studentům Univerzity Palackého poskytnout studijní materiál, který jim může být, navíc k již existujícím aplikacím a slovníkům, nápomocí v období zkouškového. Myslím si, že studijních materiálů není nikdy dostatečné množství, a proto jsem se rozhodla toto pomyslné pole o další kousek rozšířit. V jednotlivých lekcích budou představeny pouze jednotlivé znaky, nikoli fráze. To z toho důvodu, že dle mého subjektivního názoru mi tento koncept, jako začátečníkovi, zaměřený na rozšiřování slovní zásoby, přijde nejideálnější.

6.2 Příprava vlastní tvorby

6.2.1 Inspirace a studijní opora

K inspiraci mi bylo několik platforem, které jednotlivé znaky představují ve video nahrávkách. Jednalo se o koncept jednotlivých izolovaných slovíček, např. webová stránka *www.ruce.cz* či o koncept souvislého videa, kde se vyskytovaly znaky týkající se jednoho tématu, např. kanál na platformě Youtube s názvem *Sweat Potatoes*. Jednak mi byly tyto účty užitečné z hlediska celkového provedení, abych zjistila, který koncept se zdá být nejvhodnější a jednak také z hlediska správného provedení jednotlivých znaků. Proto jsem je považovala za součást studijního materiálu k tvorbě videí.

Učebnicová forma v papírové podobě má své místo v mé přípravě také, ale pro mě je její velké negativum takové, že hned nevidíte přesnou vizualizace znaku v pohybu, proto byly mou inspirací spíše podklady ve formě videí.

Jelikož jsem především studovala slovní zásobu jednotlivých znaků z platforem, na kterých trávím čas skoro každý den, příprava probíhala postupně celý rok.

Jak jsem již uvedla výše, tento studijní materiál jsem vytvářela především pro začátečníky, kteří se budou věnovat studiu českého znakového jazyka na Univerzitě Palackého. Z tohoto důvodu jsem používala do videí moravské znaky. Proto pokud daný znak existuje ve formě české i moravské, například u znaku *prase*, do videa jsem ukázala pouze znak moravský. Tato skutečnost je divákům uvedena v popisu každého jednotlivého videa.

Webová stránka - Slovník Ruce.cz

Na webová stránce **www.ruce.cz** najdete slovník *Spread the sign*¹⁴, ve kterém můžete vyhledávat jednotlivé znaky, které vám figurant předvede formou krátkého videa. Tento slovník má oproti jiným takovou výhodu, že v něm najdete základní znaky, které si můžete prohlédnout i v jiném než českém jazyce. Tuto funkci jsem však pro svou diplomovou práci nevyužila. Co jsem ale využila byla funkce zpomalování, za kterou jsem byla velmi vděčná. Jednotlivý znak si můžete přehrát ve stoprocentní rychlosti či jej zpomalit až na dvacet pět

¹⁴ <http://ruce.cz/slovník>

procent rychlosti. Také musím říct, že všechny použité znaky v mých videích, jsem ve slovníku této webové stránky našla, na rozdíl od mobilní aplikace *Znakujte s Tamtamem*.

Youtube kanál - Sweet potatoes on the way

Kromě webové stránky *www.ruce.cz* mně byl velkou inspirací Youtube kanál s názvem **Sweet potatoes on the way** (v českém překladu *Sladké brambory na cestě*). Tento Youtube kanál je spravován Kristýnou, která je tlumočnice českého znakového jazyka. Nutno podotknout, že autorka kanálu má také dva instagramové účty. Jeden zaměřený na cestování *Sweet potatoes on the way*, kde ukazuje své cestovatelské zážitky, které popisuje také neslyšícím pomocí znakového jazyka. Druhý instagramový účet s názvem *Sweet potatoes signs* navazuje na její Youtubový kanál, kde se věnuje rozšiřování slovní zásoby základních znaků českého znakového jazyka. Pro mě byly inspirací především jednotlivé lekce z platformy Youtube.

Najdete tam nejrůzněji zaměřené lekce od obouřční prstové abecedy, kterou rozlišuje na dámskou a pánskou. Také lekci zaměřenou na zvířata, školní předměty, vztahy, povolání či téma poslední dvou let – Koronavirus a další. Za další plus pokládám fakt, že u znaků, u kterých existuje moravská i česká verze, jsou ukázány obě. Já jsem pro svou diplomovou práci uvedla pouze znaky moravské, pokud se objevila obojí verze.

Každá lekce obsahuje úvodní slovo a základní slovní zásobu týkající se daného tématu. Videá jsou opravdu velmi dobře zpracována, a jako studijní materiál tento kanál vřele doporučuji. Jediné mínus tohoto profilu vidím v tom, že znak není posléze zpomalený. Na druhou stranu lze ale zpomalení záběru nastavit v přehrávači dané platformy. Osobně jsem pro svá videa vycházela především z lekcí na téma zvířata a barvy.

Instagramový profil - (Ne)slyším

Tento instagramový profil mě zaujal už před mnoha měsíci. Ráda se k němu vracím každý den a netrpělivě čekám na nový příspěvek od autorek profilu Anety a Aleny. Tyto holky jsou (ne)slyšící kamarádky. Aneta je slyšící, která studuje speciální pedagogiku, kde se ráda věnuje studiu českého znakového jazyka. Alena je neslyšící s velmi těžkou vadou sluchu, a proto nosí binaurální sluchadla. Tyto dvě kamarádky spojuje zájem o svět té druhé a společně se snaží šířit osvětu mezi oběma světy. Založily spolu také projekt s totožným názvem, kde například vyvrací mýty o světě neslyšících.

Na instagramovém profilu přidávají téměř každý den jednotlivé znaky, nejvíce ty, které jsou zrovna aktuální. Například o Vánocích se věnují znakům s vánoční tematikou, v období Valentýna zase rozšířily slovní zásobu na téma lásky či sexu. Každý znak je vždy natočený v každém příspěvku zvlášť, a jsou vždy uvedeny dvě rychlostní verze – běžná rychlost a zpomalený záběr. Výhodou této stránky je aktuálnost a přehlednost.

Mobilní aplikace - Znakujte s Tamtmem

Tato aplikace je přístupná jak pro operační systém Android, tak také pro iOS. V aplikaci můžete najít jednotlivé znaky z konkrétních témat, ale také obecný slovník, kdy si vždy pod daným heslem vyhledáte daný znak. Jako velké plus této aplikace vnímám to, že funguje i v offline režimu a opět jsou jednotlivé znaky ukázány v krátkém video snímku. Také kladně hodnotím rozdělení znaků pro dítě a zvlášť pro dospělého i základní fráze, které s daným znakem můžete ve větě použít. Co bohužel této aplikaci musím vytknout je, že neobsahuje relativně velké množství základních znaků. Především z tohoto důvodu tuto aplikaci používám nejméně často.

Tištěné učebnice - Než půjdeme do školy, Učíme se českou znakovou řeč

Jako další studijní opory, které mě zároveň inspirovaly ke koncepci mého projektu, byly tištěné učebnice **Než půjdeme do školy (2000)** a **Učíme se českou znakovou řeč (1997)** od autorky Marie Růžičkové. Kniha *Než půjdeme do školy (2020)* se věnuje základům českého znakového jazyka pro děti předškolního věku. Učebnice není určena jen pro děti, ale rovněž pro jejich rodiče, vychovatele a učitele. Její obsah je rozdělený dle různých témat. Pro mě nejpodstatnější byla kapitola první, týkající se rodiny, kapitola šestá, zaměřená na tělo a také kapitola šestnáctá, věnovaná znakům ročního období a jednotlivých měsíců v roce. Jednotlivé znaky jsou přehledně zpracované, detailně je popsán jejich pohyb a působí poutavě.

Jako velké pozitivum této publikace vnímám to, že v závěru dané kapitoly jsou cvičení určená konkrétně buď pouze pro děti nebo jejich rodiče.

Autorčina další učebnici *Učíme se českou znakovou řeč (2016)* funguje na stejném konceptu jako kniha výše zmiňovaná. Z této publikace jsem využila ukázky jednotlivých znaků jednoruční abecedy.

Další studijní opory a pomoc při tvorbě materiálů

Samozřejmě nesmím v samotném závěru opomenout **Univerzitu Palackého** a její vyučující, kteří mi v rámci studia **Surdopedie** dali velmi široký rozsah základní znakové zásoby. Proto i tento zdroj informací patří k mým inspiracím, ze kterých jsem při tvorbě vycházela.

Ráda bych také v této kapitole zmínila pomoc mých dvou spolužaček, kamarádek, **Kateřiny Mazalové** a **Veroniky Bulkové**, které získaly Osvědčení o rekvalifikaci ve vzdělávacím programu *Základy znakového jazyka* pro pracovní činnost *Základy znakového jazyka*, dle vyhlášky MŠMT č. 176/2009 Sb. Tento kurz trvá dva roky a je veden Oblastní unií neslyšících v Olomouci. Radila jsem se s nimi o jednotlivých znacích a o jejich důsledném provedení na kameru. Byly mi v mnohém oporou a velkou pomocí.

6.3 Příprava samotného natáčení

Úprava místnosti k natáčení a použití

Tato část se bude týkat spíše té praktické části, jako je výběr světel, natáčecí techniky, místnosti a také oděvu při natáčení.

S problematikou úpravy místnosti a nastavení světel mi pomáhal kamarád **Mgr. Adam Hofer**, který je doktorandem na fyzikálním ústavu Slezské Univerzity v Opavě. Věnuje se studijnímu programu Multimedialní techniky, zabývající se popularizací věd, pomocí vlastního filmového materiálu a fotografií. Adam Hofer mi díky nabitým zkušenostem z oboru pomohl s instalací světel a celkovou úpravou místnosti k natáčení. Jednotlivé technické pomůcky potřebné k natáčení video materiálu, mezi které patří světla se stativy, stativy pro natáčecí techniku a mikrofon, mi zapůjčila Slezská Univerzita v Opavě. Jednotlivé záběry se natáčeli na mobilní telefon iPhone 8, který zvládá přenos obrazu až do kvality 4K videa.

Při natáčení jsme využili sezení na židli, a to nastavené v takovém místě, aby figurant seděl přesně uprostřed záběru a v takové vzdálenosti, aby bylo dobře vidět na mimiku obličeje a zároveň byl snímán celý pohyb rukou a prstů.

Ráda bych poděkovala svému kamarádovi za pomoc, trpělivost a vstřícnost během přípravy a samotného natáčení. A také Slezské Univerzitě v Opavě za její profesionální techniku, kterou mi propůjčili na několik víkendových dní.

Obrázek 8 - Natáčecí technika
(zdroj – vlastní)

Do této přípravné části jsem také zakomponovala přípravu figuranta, kterým jsem se stala já osobně. To z toho důvodu, pokud by se videa musela natáčet více týdnů, abych nebyla přítěží pro figuranta, který by se stále musel podřizovat natáčecím dnům. Proto jsem zvolila za figuranta sama sebe. O to více jsem věnovala čas celkové přípravě a studiu jednotlivých znaků. Jako hlavní pozitivum v tom vidím to, že jsem si osvojila další nové znaky do mé slovní zásoby.

Na samotné natáčení jsem zvolila oblečení kontrastní barvy, černý rolák. To z toho důvodu, aby byl můj pohyb rukou a samotnými prsty co nejlépe vidět. Pro stoprocentní čitelnost jsem si stáhla své vlasy tak, aby nebyli na mé hrudi a sledující tak jednotlivé znaky viděli opravdu čistě bez dalších rušivých elementů. Pro zdůraznění mimiky úst, jsem si zvýraznila rty rtěnkou.

6.4 Proces vlastní tvorby

Výběr témat

Nyní bych se ráda věnovala celému procesu tvorby. V prvním kroku jsem se zaměřila na výběr základních témat a daný počet lekcí. Po dlouhém přemýšlení a studování ostatních publikací

týkající se slovní zásoby, ať už znakového jazyka či jiného cizího jazyka, jsem se rozhodla pro sedm základních lekcí.

Jako první lekci jsem zvolila úvod do jednoruční a obouruční abecedy, jelikož je abeceda ten prvotní základ, který se učí začátečník v každém jazyce. Poté jsem vycházela, jak už jsem zmínila výše, ze souhrnu několika publikací, mezi které patří například učebnice od autorky Marie Růžičkové či učebnice anglického jazyka Project 1¹⁵ od anglického autora Toma Hutchinsona. Také musím přiznat, že výběr základních témat byl velmi ovlivněný mým vztahem k jednotlivým tématům.

Mezi základní témata, kterým se v jednotlivých lekcích věnuji, patří:

1. Jednoruční prstová abeceda
2. Obouruční prstová abeceda
3. Barvy
4. Roční období, měsíce v roce, dny v týdnu
5. Rodina
6. Lidské tělo
7. Zvířata

Všechna témata patří k těm základním, jimiž si začátečníci rozvíjí svou slovní zásobu.

Obsah jednotlivých lekcí

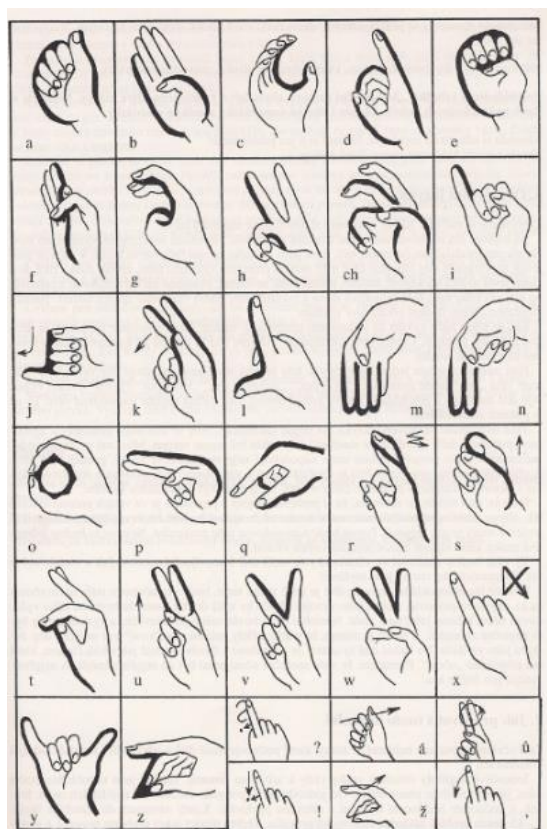
Obsah jednotlivých lekcí jsem si také velmi dlouho promýšlela. Stejně jako výběr tématu, prošlo stejným procesem i výběr jednotlivých znaků. Vycházela jsem jak ze studijních materiálů, které mi byly inspirací a které uvádím výše, tak z vlastní zkušenosti.

Jednotlivé znaky jsou vždy v lekcích rozřazeny dle nadřazených a podřazených slov. Tj. pokud máme lekci zaměřenou na barvy, prvně je ukázán znak *barva* a až poté znaky konkrétních barev.

¹⁵ HUTCHINSON, Tom, 2014, Project 1 Učebnice (4th), Oxford, ISBN 978-0-19-476465-0

Jednoruční a obouruční prstová abeceda

Lekce jednoruční prstovou abecedu a obouruční prstovou abecedu jsem z důvodu časové délky rozdělila. Jak už z názvu vyplývá, zařadila jsem do lekcí všechny hlásky české abecedy. Ty jsem ukázala v případě jednoruční prstové abecedy, ale také obouruční abecedy. Znaky pro jednoruční prstovou abecedu jsem vycházela především z učebnice Marie Růžičkové *Učíme se českou znakovou řeč*.

Obrázek 9 - Jednoruční prstová abeceda
(Růžičková M., 1997, s.11)

Znaky obouruční prstové abecedy jsem studovala zejména v lekci Sweet Potatoes on the way¹⁶.

Na samotném začátku videa je zmíněn znak PRSTOVÁ ABECEDA. Znaky souhlásek obsažené v lekci: B, C, Č, D, Ď, F, G, H, CH, J, K, L, M, N, P, Q, R, Ř, S, Š, T, Ť, V, W, X, Z, Ž. Znaky samohlásek v lekci: A, Á, E, Ě, É, I, Í, O, Ó, U, Ú, Ů, Y, Ý. Celkový počet znaků v této lekci je 42.

¹⁶ Prstová abeceda - <https://www.youtube.com/watch?v=hFuf5L15u2o&t=143s>

Ke zhlédnutí zde: [Znakuj taky - JEDNORUČNÍ PRSTOVÁ ABECEDA](#)

Ke zhlédnutí zde: [Znakuj taky - OBOURUČNÍ PRSTOVÁ ABECEDA](#)

Barvy

Do této lekce jsem zařadila znaky týkající se barev. Použité znaky v lekci jsou tyto: BARVA, BÍLÁ, ČERNÁ, RLŽOVÁ, FIALOVÁ, MODRÁ, ČERVENÁ, ŽLUTÁ, ZELENÁ, HNĚDÁ, BÉŽOVÁ, ZLATÁ, STŘÍBRNÁ, BRONZ, TYRKYSOVÁ, ŠEDIVÁ, ORAZNŽOVÁ, REZAVÁ. Také jsou v lekci uvedeny doplňující znaky: SVĚTLÁ, TMAVÁ či ukázka fráze SVĚTLE FIALOVÁ, TMAVĚ FIALOVÁ. Celkový počet znaků v této lekci je 22. Barva *béžová* se znakuje dle gramatiky českého znakového jazyka jako *HNĚDÁ + SVĚTLÁ*. V lekci se objeví fráze, a to SVĚTLE A TMAVĚ FIALOVÁ, které se znakuji v posloupnosti znak dané barvy FIALOVÁ + znak TMAVÝ/SVĚTLÝ dle gramatiky českého znakového jazyka. Tato informace je sledujícím předána v informaci u konkrétního videa.

Ke zhlédnutí zde: [Znakuj taky - BARVY](#)

Roční období, měsíce v roce, dny v týdnu

Konkrétní znaky do této lekce jsem studovala zejména ve slovníku webové stránky Ruce.cz. V lekci můžeme najít znaky týkající se ročního období: ROČNÍ OBDOBÍ, JARO, LÉTO, PODZIM, ZIMA. Také znaky věnující se měsícům v roce: MĚSÍC, LEDEN, ÚNOR, BŘEZEN, DUBEN, KVĚTEN, ČERVEN, ČERVENEC, SRPEN, ZÁŘÍ, ŘÍJEN, LISTOPAD, PROSINEC. Znaky zaměřující se na dny v týdnu: DEN, TÝDEN, PONDĚLÍ, ÚTERÝ, STŘEDA, ČTVRTEK, PÁTEK, SOBOTA, NEDĚLE. Celkový počet znaků v této lekci je 27. Ve videu se vyskytuje jedna fráze, a to ROČNÍ OBDOBÍ, která se znakuje v posloupnosti ROK + OBDOBÍ dle gramatiky českého znakového jazyka. Tato informace je sledujícím předána v informaci u konkrétního videa.

Ke zhlédnutí zde: [Znakuj taky - DNY V TÝDNU, ROČNÍ OBDOBÍ, MĚSÍCE V ROCE](#)

Rodina

V této lekci jsem se inspirovala na Youtubové platformě *Sweet potatoes on the way*, slovníkem na webové stránce Ruce.cz a z učebnice Marie Růžičkové *Učíme se českou znakovou řeč*. V lekci jsou ukázány tyto znaky: RODINA, RODIČE, MÁMA, TÁTA, MIMINO, DÍTĚ, DĚTI, PŘÍBUZNÍ, DCERA, SYN, TETA, STRÝC, NETEŘ, SYNOVEC, BABIČKA, DĚDEČEK, PRABABIČKA, PRADĚDEČEK, SESTRA, BRATR, SOUROZENCIM SESTRĚNICE, BRATRANEC, VNUK, VNUČKA, MANŽELSTVÍ, MANŽEL,

MANŽELKA, ŠVAGR, ŠVAGROVÁ, JEDINÁČEK, PŘÍTEL, PŘÍTELKYNĚ, VDOVA, VDOVEC, POHŘEB, SVATBA. Také znaky: VLASTNÍ, NEVLASTNÍ. Celkový počet znaků v této lekci je 39.

Ke zhlédnutí zde: [Znakuj taky - RODINA](#)

Lidské tělo

Jednotlivé znaky lidského těla jsem studovala v mobilní aplikaci *Znakujte s Tamtamem* a v učebnici *Než půjdeme do školy* od Marie Růžičkové. V lekci se objevují tyto konkrétní znaky: TĚLO, ČÁST TĚLA, HLAVA, VLASY, ČELO, NOS, UCHO, OKO, ÚSTA, ZUB, JAZYK, KRK, ZÁDA, PAŽE, RUCE, DLAŇ, PSRTY, PALEC, ZADEK, NOHA, KOLENO, KOTNÍK. V lekci je obsaženo celkem 22 znaků. Opět se zde vyskytuje jedna fráze, a to ČÁST TĚLA, která se znakuje v posloupnosti TĚLO + ČÁST dle gramatiky českého znakového jazyka. Tato informace je sledujícím předána v informaci u konkrétního videa.

Ke zhlédnutí zde: [Znakuj taky - LIDSKÉ TĚLO](#)

Zvířata

Poslední lekce je zaměřená na zvířata. Video můžeme pomyslně rozdělit na zvířata (savci) se znaky: ZVÍŘE, SAVEC, PES (moravský znak), KOČKA, KRÁVA, PRASE (moravský znak), KOZA, KŘEČEK, MORČE, JELEN, LAMA, OVCE (moravský znak), KŮŇ, KRÁLÍK, ZAJÍC, OSEL. Zvířata (ptáci): PTÁK, HUSA, KACHNA, SLEPICE (moravský znak), KOHOUT (moravský znak). Zvířata (ryby): RYBA, KAPR. Zvířata (plazi): PLAZ, HAD, CHAMELEON, JEŠTĚRKA. Zvířata (hmyz): HMYZ, MOUCHA, PAVOUK, KLÍŠTĚ, HOUSENKA, ŽÍZALA, MOTÝL, BLECHA, VČELA, VOSA. V této závěrečné lekci najdou diváci celkem 37 znaků.

Ke zhlédnutí zde: [Znakuj taky - ZVÍŘATA](#)

Koncept jednotlivých lekcí

Co se týče konceptu jednotlivých videí, dala jsem si záležet na tom, aby jednotlivé lekce dohromady působily kompaktně. Myslím si, že jsem toho relativně docílila a každá lekce má tak stejný vizuál a totožné pojetí. Jak jsem již zmínila výše, celistvost podtrhuje také společný název *Znakuj taky!*, kterým jsem tyto výukové lekce pojmenovala.

Úvod lekce

V úvodu lekce vždy sledující přivítá animované logo **Znakuj taky!**, které jsem vytvořila v online bezplatném programu *Vista Create*¹⁷

Obrázek 10 – Logo
(zdroj – vlastní)

Obrázek 11 – Pozdrav
(zdroj – vlastní)

Po pár sekundách záběru pozdravím ve videu sledující, kterým je také sděleno téma lekce, které se budeme ve videu věnovat. Zde jsem využila oné funkce stříhačského programu *Win Movie Maker*, který umožňuje vložit video do popředí jiného video snímku.

¹⁷ Vlastní Youtube Intro a Outro maker: <https://create.vista.com/cs/create/youtube-intro/>

Hlavní část lekce – jednotlivé znaky

Jednotlivé znaky, týkající se onoho tématu, tvoří největší část dané lekce. Každý záběr znaku je nejprve ukázán v běžné rychlosti, a poté je stejný snímek zpomalený na rychlost 0,5x. To z toho důvodu, ale bylo pro začátečníka snazší zachytit i osvojit přesný pohyb rukou a mimiku. Každý snímek má v pravém dolním rohu nápis daného znaku, který je zrovna předváděn. Textový fond jsem zvolila Monserrat Black ve velikost 80.

Obrázek 12 – Ukázka textu ve videu
(zdroj – vlastní)

Závěr lekce – rozloučení

Jak už z názvu vypovídá, v závěru lekce se se sledujícími rozloučím. Po dohrání posledního znaku se opět objeví logo **Znakuj taky!**, do kterého opět vstoupí video, kde diváky pozvu na další lekci.

Obrázek 13 – Loučení
(zdroj – vlastní)

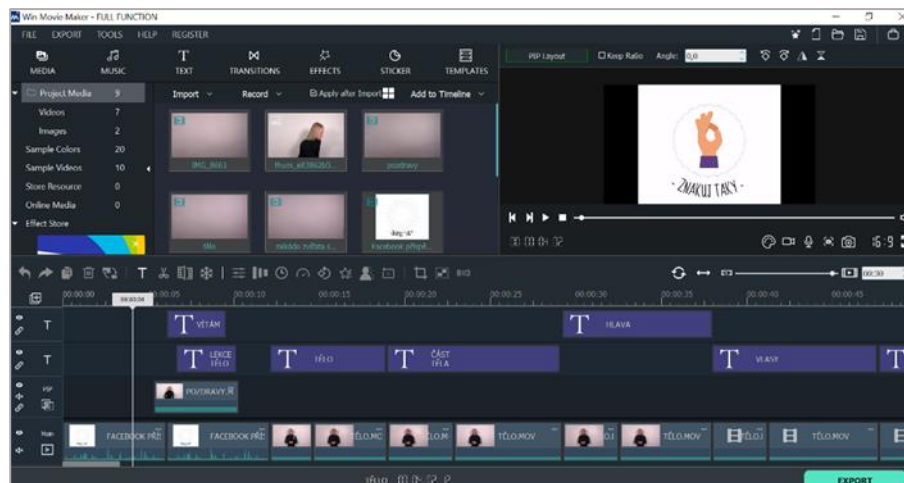
Celé video je vždy doprovázeno hudebním doprovodem v pozadí.

Stříhačský program a jeho funkce

Pro tuto část bylo velmi důležité zvolit si kvalitní stříhačský program. Po dlouhém bádání v ověřených diskuzích na internetu vedenými odborníky z praxe a rozhovoru s kamarády, studující obor IT, jsem si zvolila program *Win Movie Maker*. Tento program je velmi jednoduchý na ovládání, zvládne stříh videa v 4K kvalitě a nabízí spoustu neplacených funkcí, které mohou videu pozvednout úroveň, př. různé typy textového fondu, vklad videí do sebe či všelijaké druhy animací a přechody mezi snímky.

V praxi jsem však využila pouze funkce vkládání videa do jiného video snímku a změnu textového fondu. Velmi jsem však ocenila rychlost programu a také následného exportu.

Jako mínus tohoto programu musím zmínit to, že pokud nechcete zdlouhavé animace mezi jednotlivými snímky, které se například nehodí při tomto typu stříhu, tak program neumí minimalizovat černé mezery mezi jednotlivými snímky. Černé mezery také vznikají díky neadekvátnímu zpracování 4K videí v programu, který tuto kvalitu nezvládá.

Obrázek 14 - Střih v programu Win Movie Maker
(zdroj – vlastní)

Finalizace

Dlouho jsem také přemýšlela nad platformou, na které by byla videa divákům přístupná. Nakonec jsem zvolila platformu Youtube, a to z mnoha důvodů:

- Snadno se s ní zachází a její členství je bezplatné.
- Je snadno dostupná pro diváky a má snadný, ale přesto efektní způsob přehrávání, kde si může divák sám zvolit kvalitu videa a rychlost snímků.
- Také lze na této platformě dané lekce sjednotit do jedné složky tak, aby je sledují snadno našel nebo se mu automaticky přehrávaly za sebou.
- Poslední důležitý ukazatel, který učinil mé rozhodnutí definitivní, bylo to, že jsem chtěla mít pod kontrolou dosah videí, tj. mohu si jako admin sama určit, zdali budou lekce veřejné či soukromé.

Platforma Youtube všechny tyto body náležitě splňuje. Videa je možno shlédnout zde [Playlist: Znakuj taky!](#)

Samotná finalizace videí, střih a finální dokončení trvalo dva týdny. Byl to totožný čas jako natáčení všech lekcí. Celkem tak tvorba praktické části trvala zhruba měsíc.

Chyby v tvorbě

Chyby v tvorbě se samozřejmě vyskytly. Jedna z největších chyb, díky které jsem musela všechny znaky natáčet znovu, bylo to, že mi při znakování jednotlivých slovíček nešlo vidět na ruce, když jsem je položila po jednotlivém znaku dolů. Na tuto chybu mě upozornil pan Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.

Obrázek 15 - Ruce mimo záběr
(zdroj – vlastní)

Obrázek 16 - Ruce v záběru – náprava chyby
(zdroj – vlastní)

Další chyby, na které jsem při tvorbě narazila, bylo rozostření obrazu. Také jsem v prvních zkouškách natočila pár obrazů, kde mé vlasy působily jako rušivý element, jelikož byly v pozadí ukazovaného znaku. Tuto chybu jsem také napravila v dalších snímcích.

Závěrečné číslo kolikrát jsem musela jednotlivé znaky natáčet, je nespočet. Snažila jsem se se však vždy opravit všechny chyby.

6.5 Ověřování vzorků

Hlavním cílem ověřování dotazníkového šetření je analýza vztahu k cizím jazykům a zjištění postojů k vzniklých výukovým materiálům českého znakového jazyka. Rovněž také spokojenost respondentů s vizualizací a celkovým konceptem těchto výukových videí.

K ověřování vzorků jsem oslovila dvě skupiny osob. Jedna skupina již má zkušenost s českým znakovým jazykem, ať už formou kurzu či výuky Surdopedie na Univerzitě Palackého. Tuto skupinu budeme označovat jako *skupina A*. Druhá skupina s českým znakovým jazykem předtím nikdy nepřišla s českým znakovým jazykem do styku, a proto pro ni tyto lekce byly prvním studijním materiálem. Tuto skupinu pojmenujeme jako *skupina B*.

Skupina A

Ve skupině A odpovídalo pět děvčat. Dvě z nich mají za sebou jak kurz českého znakového jazyka v Oblastní unii neslyšících Olomouc, tak výuku na Univerzitě Palackého. Zbylé tři děvčata absolvovaly základní výuku českého znakového jazyka na tutéž univerzitu. Všechna děvčata jsou v rozmezí věku 23 – 24 let.

Skupina B

Ve skupině B odpovídalo opět pět děvčat. Tentokrát nemá žádná z děvčat zkušenost s českým znakovým jazykem. Videá jsou tak pro ně prvním výukovým videem na toto studijní téma, které zhlédly. I v této skupině jsou děvčata ve věku 23 – 24 let.

6.5.1 Dotazník

Pro ověřování vzorků vlastní tvorby jsem zvolila metodu dotazníku. To z toho důvodu, že je to jedna z nejméně časově i finančně náročných metod k získávání informací, znalostí, postojů a názorů respondentů. Mezi výhody dotazníku také patří anonymita, která respondentům poskytuje určitý komfort. Výsledné odpovědi lze snadno analyzovat a následně je zpracovat do různých grafů, které výsledku šetření dodá určitou přehlednost.

Dotazník pro ověřování vzorků vlastní tvorby jsem vytvořila přes Google, se kterým má již předchozí zkušenost. Pro tvorbu dotazníku potřebujete pouze bezplatný emailový účet zřízený na platformě Google. Poté vám ona platforma vytvoří samotný dotazník, do kterého si dopisujete příslušné otázky. Respondentům můžete zvolit formy odpovědi z velkého množství

spektra, a to: *uzavřené otázky* (výběr z možností), *otevřené otázky* (stručná odpověď nebo odstavec), *zaškrtačací políčka*, *rozbalovací nabídka*, která reaguje na předchozí odpovědi či *lineární stupnice*.

V mém případě jsem využila především otevřené a uzavřené otázky. Celkem respondenti odpovídali na 23 otázek. Z nichž 9 bylo otevřených, 9 uzavřených a zbylých 5 formou lineární stupnice. (Viz. Příloha 1)

V otevřených otázkách jsem se snažila vzbudit v respondentovi otevřenost a rozpovídanost. Chtěla jsem, aby se při psaní odpovědi zamýšlel nad konkrétní otázkou a vyjádřil svůj postoj a názor. Jednotlivých účastníků jsem se tázala na otázky spojené s výukou cizích jazyků, ale také přímo související s výukovými videi. V dotazníku respondenti odpovídali na tyto otevřené otázky.

V uzavřených otázkách jsem respondentům nedala šanci jiné odpovědi. To z toho důvodu, abych zjistila konkrétní názor ale s omezeným výběrem odpovědí.

Lineární stupnice respondenty měla respondenty vybízet posuzování kvality, ať už obsahu, vizuální stránky, tak kvality provedení jednotlivých znaků.

6.5.2 Výsledky výzkumného šetření

Vztah k cizím jazykům

Z celkového šetření vyplynulo, že všichni respondenti mají k cizím jazykům relativně blízký a neutrální či až kladný vztah. Nejenže byli úspěšní při výuce cizích jazyků na škole, ať už základní, střední či vysoké, ale také se o cizí jazyky zajímají mimo školní vzdělávací zařízení. Jako samouci například skrze mobilní výukové aplikace či výukové kanály na Youtube či výukové platformy na Instagramu.

Hodnocení konceptu a provedení výukových videí

8 z 10 respondentů uvedlo, že jim vyhovuje mít základní slovíčka/znaky na jednom místě. Preferují jedno výukové video nad slovníkem a také video nad učebnicovou formou. Proto tento koncept ocenili. Dále všichni respondenti uvedli, že celková délka výukového videa se jim zdála přiměřená.

Vizuální provedení bylo hodnoceno spíše neutrálně. Stejně tak použití hudebního doprovodu, kterého si většina respondentů ani nevšimla.

Zvolení základních témat přišlo 8 z 10 respondentů adekvátní a jsou s nimi spokojeni. Zbývá dva by ocenili do základních témat zařadit číslovky a oblečení.

Pozitivní hodnocení respondentů, která zmínili v dotazníkovém šetření:

Většina respondentů uvedla jako pozitivum, že figurant ve výukových videích vyjadřuje pozitivní emoce a usmívá se. Respondent ze skupiny A: „*Mile mě překvapil příjemný úsměv znakující slečny. Dle mého názoru je to příjemná změna, jelikož většinou se autoři videí tváří neutrálně až zamračeně.*“ Jako další pozitivum, na kterém se shodli všichni respondenti z obou skupin, byla ukázka znaků dvakrát za sebou, jednou v běžné rychlosti a podruhé ve zpomalené rychlosti. Respondent ze skupiny B: „*Moc se mi líbí, že je znak ukázaný rychle, a potom i ve zpomalené verzi.*“ V neposlední řadě také to, že základní slovíčka daného tématu najdou na jednom místě, v jednom konkrétním videu.

Co se týče motivace k dalšímu studování znaků do slovní zásoby, respondenti skupiny A i skupiny B uvedli, že by rádi ve výuce znakového jazyka pokračovali a že jim tento koncept vyhovuje.

Negativa či chyby, která respondenti zmínili v dotazníkovém šetření:

Jako negativum bylo respondenty zmíněné, že by ocenili také znaky ukázané z profilu, pro jejich lepší představu, respondent ze skupiny A: „*Doplnila bych nahrávku o znaky z profilu pro lepší představivost, v jakém místě, a jak se znak správně znakuje.*“ Dále by někteří respondenti mezi jednotlivými snímky udělali větší pauzu, aby si znak mohli dostatečně dlouho procvičit. Respondent ze skupiny B: „*Mezi ukázkou dalšího znaku bych asi udělala trochu delší pauzu, aby si každý mohl sám vyzkoušet znak.* V neposlední řadě by 3 ze 7 respondentů uvítalo celé fráze týkající se vždy toho daného tématu výukového videa.

Shrnutí postoje k studijním materiálům znakového jazyka skupiny A

Respondenti skupiny A nejčastěji uvedli, že znaky českého znakové jazyka studují pouze z video snímků, jelikož je to pro ně snazší a lépe si umí daný znak zapamatovat. Nejčastější platformy, které k učení znaků využívají, byly zmíněny tyto: Instagramový účet (Ne)slyším, mobilní aplikace – Znakujte s námi a Aplikace – SpreadTheSign. Co se týče obsahu výukových

videí, respondenti uváděli, že jsou s obsahem spokojeni. Uvedli, že vítají různorodost znaků, které ale patří stále k základu slovní zásoby a jsou rádi za jejich zopakování. V závěru samotného dotazníku všichni respondenti až na jednoho uvedli, že **výukových a studijních platforem na znaky a fráze českého znakového jazyka je poměrně málo a velmi vítají jejich rozšíření, zvláště když je v podobě video ukázky.**

Shrnutí postoje k výukovým videím skupiny B

Skupina B, čili skupina, která se poprvé seznámila blíže s českým znakovým jazykem, hodnotila výuková videa kladně. Většina respondentů uvedla, že by si pustila další výuková videa. V této skupině by ovšem rádi uvítali, aby bylo více prostoru mezi jednotlivými znaky a mohli si je tak lépe natrénovat.

Kvalitu videí jsem u této skupiny zjišťovala pomocí otevřené otázky, a to vypsáním znaků, které si během sledování lekcí zapamatovali. V průměru si jich každý respondent zapamatoval čtyři. Nejčastěji se to týkalo znaků z oblasti barev a zvířat.

Závěr

V teoretické části jsem se především věnovala osobám se sluchovým postižením se zaměřením na jejich komunikační systémy, a to hlavně na český znakový jazyk. Poslední dvě kapitoly teoretické části jsou věnovány kurzům a výuce českého znakového jazyka v České republice.

Cílem diplomové práce bylo vytvořit studijní materiál pro začátečníky českého znakového jazyka.

Výukových videí vzniklo celkově sedm a diváci si tak mohou rozšířit slovní zásobu o necelých dvě stě nových znaků. Každé video je věnováno jednomu tématu. Mezi ně patří jednoruční prstová abeceda, obouruční prstová abeceda, roční období/měsíce v roce/dny v týdnu/části dne, lidské tělo, barvy, rodina a zvířata. Jednotlivé znaky použité ve videích byly předem nastudovány a také zkontrolovány se studentkami, které již úspěšně získaly osvědčení o absolvování dvouletého kurzu českého znakového jazyka v Unii neslyšících v Olomouci.

V praktické části diplomové práce jsem ověřovala vlastní tvorbu na deseti respondentech. K získání těchto dat jsem použila dotazníkovou metodu vytvořenou v systému Google. Skupina respondentů byla vybrána v poměru 1:1. Skupina osob, která již někdy studovala český znakový jazyk a druhá skupina která nikoli.

Díky upřímným odpovědím respondentů jsem měla možnost zjistit objektivní názor na jednotlivá výuková videa. Velmi mě potěšilo, že respondenti ocenili právě zopakování každého znaku a jeho zpomalení. Vycházela jsem se své vlastní zkušenosti, kdy jsem tuto vlastnost u jiných studijních video materiálů přímo vyhledávala, a naopak mi chybělo, pokud to jiný studijní materiál nenabízel. Dále jsem velmi kladně překvapena z faktu, že hlavně skupina A, která se s výukou znakového jazyka již setkala dříve a studovala jednotlivé znaky na různých platformách, ocenila kvalitu provedení jednotlivých videí, ať už z obsahové stránky či ze samotného provedení znaku.

Na druhou stranu, pokud bych se výuková videa rozhodla rozšířit, jistě bych zařadila také snímání znaku z profilu, abych divákovi umožnila ještě větší komfort. V neposlední řadě bych také zapracovala na střihu, například bych zvolila kvalitnější program pro střih videa. A to především proto, abych se vyhnula černému probliknutí mezi jednotlivými snímky, které jsou následkem slabého programu, který neumí dostatečně zpracovat snímky ve 4k kvalitě.

Se závěrečným shrnutím především doufám, že kvalita výukových videí je na tolik dostačující, aby se tento vytvořený studijní materiál dal moct považovat za hodnotný a mohl tak sloužit jako rozšiřující studijní opora a pomoc pro nejednoho studenta při zkouškovém období.

Seznam použité literatury

LITERATURA

BENDOVÁ, Petra a Veronika RŮŽIČKOVÁ. 2013. *Alternativní a augmentativní komunikace 2*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 147 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3705-7.

BLAŽEK, Vladimír. 2011. *Komunikace a lidské tělo: Antropologie chování 5*. Plzeň: Západočeské univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-00-33.

HAMPL, Igor. 2013. *Surdopedie*. Ostrava: Ostravská univerzita, Katedra speciální pedagogiky. ISBN 978-80-7464-327-9.

HOFFMANNOVÁ, J. 1997, *Stylistika a.....: současná situace stylistiky*. 1. vyd. Praha: Trizonia. 193 s. ISBN 80-85573-67-9.

HORÁKOVÁ, Radka. 2012. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0084-0.

JEŘÁBKOVÁ Kateřina A KOLEKTIV. 2013. *Úvod do speciální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3731-6.

JURKOVIČOVÁ, Petra A KOLEKTIV. 2010. *Komunikace a lidé se smyslovým postižením: Metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-2649-5.

KLENKOVÁ, Jiřina. 2006. *Logopedie*. Havlíčkův Brod: Grada. ISBN 978-80-247-1110-2.

KOSINOVÁ, Barbora. 2008. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina – kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 9788087153949.

KRAHULCOVÁ, Beáta. 2002. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0329-2.

KUBOVÁ, L. 1996. *Alternativní komunikace, cesta ke vzdělávání těžce zdravotně postižených dětí. 1. vyd.* Praha: TECH-MARKET. 45 s. ISBN 80-902134-1-3.

LANGER, Jiří a Eva SOURALOVÁ. 2006. *Surdopedie: andragogika.* Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1206-3.

LANGER, Jiří, Jan ANDRES, Martina BENEŠOVÁ a Dan FALTÝNEK. 2020. *Quantitative linguistic analysis of Czech sign language.* Olomouc: Palacký University, 190 s. ISBN 978-80-244-5727-7.

LANGER, Jiří. 2013a. *Komunikace osob se sluchovým postižením.* Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3674-6.

LANGER, Jiří. 2014. *Student se sluchovým postižením na vysoké škole: Centrum podpory studentů se specifickými potřebami.* Olomouc: Univerzita Palackého.

LANGER, Jiří. 2013b. *Special education for the people with hearing impairment.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 97 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3749-1.

LANGER, Jiří. 2013c. *Znakové systémy v komunikaci neslyšících.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 105 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3746-0.

MACUROVÁ, Alena. 1996. *Proč a jak zapisovat znaky českého znakového jazyka (Poznámky k diskuzi).* Speciální pedagogika, roč. 6, č.1. ISSN 0862-1632

OKROUHLÍKOVÁ, Lenka. 2015. *Notace znakových jazyků.* Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2944-5.

POTMĚŠIL, Miloň. 2003. *Čtení k surdopedii.* Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244- 0766-3.

POTMĚŠIL, Miloň. 2002. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N.* Praha: Fortuna. 494 s. ISBN 8071688002.

POTMĚŠIL, Miloň. 2004. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka. O-Ž.* Praha: Nakladatelství Fortuna. 549 s. ISBN 8071689173.

RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ. 2014 *Vybrané kapitoly z tyflopédie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 146 s. ISBN 978-80-7435-424-3.

RŮŽIČKOVÁ, Marie. 2000. *Než půjdeme do školy*. Praha: Septima. ISBN 80-7216-124-5.

RŮŽIČKOVÁ, Marie. 1997. *Učíme se českou znakovou řeč: společná učebnice pro děti předškolního věku a jejich rodiče*. Praha: Septima. ISBN 807216029X.

RŮŽIČKOVÁ, Marie. 2001. *Znakování pro každý den: základní konverzace v českém znakovém jazyce*. Ilustroval Jan ŽAMPACH. Praha: Septima, 97 s. ISBN 8072161601.

SOURALOVÁ, Eva a Jiří LANGER. 2005. *SURDOPEDIE: Studijní opora pro kombinované studium*. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci. ISBN 80-244-1084-2.

SOURALOVÁ, Eva. 2005. *Surdopedie I*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1007-9.

SOVÁK, Miloš. 1981. *Logopedie : Vysokoškolská učebnice pro posluchače pedagogických fakult*. 2. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství. 464 s. ISBN neuvedeno

INTERNETOVÉ ZDROJE

(Ne)slyším [online]. 2022. Instagram [cit. 2022-04-02]. Dostupné z:

https://www.instagram.com/ne_slysim/

Aldea: Vzdělávací agentura [online]. Praha: Aldea [cit. 2022-04-18]. Dostupné z:

<http://www.aldea.cz/>

Centrum celoživotního vzdělávání: Pedagogická fakulta. 2022. *Univerzita Palackého* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z:

<https://ccv.upol.cz/>

Centrum pro zdravotně postižené libereckého kraje [online]. 2022. Centrum pro zdravotně postižené libereckého kraje. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.czplk.cz/>

Časopis Gong. ASNEP: Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel [online]. 2002. Praha: ASNEP. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://www.asnep.cz/casopis-gong/>

Česká unie neslyšících [online]. 2022. Praha: Česká unie neslyšících. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://www.cun.cz/>

Evoluce: Jihočeské centrum českého znakového jazyka [online]. 2022. České Budějovice: Evoluce. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://www.evoluce3.cz/>

HORÁKOVÁ, Radka. Slyšící děti neslyšících rodičů: CODA organizace. *Ruce.cz* [online]. 2009. Praha: Ruce.cz, 2004-2021. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/579-slyscici-deti-neslysicich-rodicu-coda-organizace>

HOUŠKOVÁ, Kateřina. Svět neslyšících: část II. *Ruce.cz* [online]. 2004. Ruce.cz, 2004-2021. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/1/2-svet-neslysicich>

Informační systém JAMU: Výchovná dramatika pro Neslyšící – Katalog oborů JAMU [online]. 2020. Brno: Janáčkova akademie múzických umění. [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://is.jamu.cz/obory/61>

Jak komunikovat s neslyšícími?: Desatero komunikace s neslyšícími. Tichý svět: Nasloucháme neslyšícím [online]. Praha: Tichý svět [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/jak-komunikovat-s-neslysicimi>

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [online]. 2021. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.jcu.cz/cz/>

KRATOCHVÍLOVÁ, Kristina. CODA - slyšící děti neslyšících rodičů. *Ruce.cz* [online]. 2007. Ruce.cz, 2004-2021. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/234-coda-slyscici-deti-neslysicich-rodicu>

KŘEŠŤANOVÁ, Lucie. CODA – nový film o neslyšících. *idětskýsluch* [online]. 2021. Praha: idětskýsluch, 2015-2022. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/akce-akce/coda-novy-film-o-neslysicich/>

KUČERA, Pavel. Druhy (typy) prstových abeced. 2002. *Ticho.cz* [online]. Ticho.cz, 2001-2006 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://www.ticho.cz/clanky.php?key=391&kkk=d3235cb7438476ca2b18da33e31fa882&limn=1911&limc=50&sclkat=novinky&cclaut=&cclkat=&cclser=4&ccltem>

≡

Kurz znakového jazyka ve Frýdku-Místku [online]. Frýdek-Místek: Kurz znakového jazyka ve Frýdku-Místku [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://www.znakovkafm.cz/>

Kurzy znakového jazyka. *Ruce.cz* [online]. 2021. Ruce.cz, 2004-2021. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://ruce.cz/znakovy-jazyk/kurzy>

LANGER, Jiří. *Surdopedie 2: Znakové systémy* [online]. 06-04. LMS Unifor [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://unifor.upol.cz/pedagogicka/index.php?pageid=5200&chapter=3270&id_dbound=38249#CB1020

MACUROVÁ, Alena. Poznáváme český znakový jazyk I. *Ruce.cz* [online]. 2004. Praha: Ruce.cz, 2021-2004. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/8-poznavame-cesky-znakovy-jazyk-i>

Makaton: About Makaton. *Makaton* [online]. 2011-2021. London: Makaton. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://makaton.org/TMC/AboutMakaton.aspx>

Masarykova univerzita v Brně [online]. 2022. Brno: Masarykova univerzita v Brně. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/>

Oblastní unie neslyšících Olomouc [online]. 2022. Olomouc: Oblastní unie neslyšících Olomouc. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://www.ounol.cz/>

Ostravská univerzita [online]. Ostrava: Ostravská univerzita [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.osu.cz/>

Pevnost: České centrum znakového jazyka [online]. 2015. Praha: Pevnost. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.pevnost.com/>

Plzeňská unie neslyšících [online]. 2018 Plzeň: Plzeňská unie neslyšících. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.pun.cz/>

Portál ZUČ. *Západočeská univerzita v Plzni* [online]. 1991-2022. Plzeň: Západočeská univerzita. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://portal.zcu.cz/>

REDLICH, Karel. Co je znakový jazyk, znakovaná čeština. *Ruce.cz* [online]. 2007b. Ruce.cz, 2004-2021 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://www.ruce.cz/>

REDLICH, Karel. CODA: Slyšící děti neslyšících rodičů. *Ruce.cz* [online]. 2007a. Ruce.cz, 2004-2021 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/202-coda>

Sluchové postižení nebo oslabení sluchového vnímání: Katalog podpůrných opatření [online]. 2018-2022. Olomouc: Univerzita Palackého. [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/sluchove-postizeni-nebo-oslabeni-sluchoveho-vnimani/1-strucne-vymezeni-sluchoveho-postizeni-a-oslabeni-sluchoveho-vnimani/>

Spreadthesign: Slovník. *Ruce.cz* [online]. Ruce, 2004-2021. [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <http://ruce.cz/slovník>

Studijní agenda: Informační systém Univerzity Palackého. *Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. 2022. Olomouc: Univerzita Palackého. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://stag.upol.cz/>

Studijní informační systém [online]. Praha: Univerzita Karlova [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://is.cuni.cz/studium/index.php?sso_id=1e5d26361c90a7ee5b1f3613cadfdb4

Sweet potatoes on the way [online]. 2020. Youtube: Sweet potatoes on the way, [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: https://www.youtube.com/results?search_query=sweet+potatoes+on+the+way

Sweet potatoes signs [online]. 2022 Instagram: Sweet potatoes on the way, [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: https://www.instagram.com/sweet_potatoes_signs/

Technická univerzita v Liberci [online]. Liberec: Technická univerzita v Liberci [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.tul.cz/>

Tichý svět: Nasloucháme neslyšícím [online]. Praha: Tichý svět [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/>

Trojrozměr: Brněnské centrum českého znakového jazyka [online]. 2011 Brno: Trojrozměr. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://www.trojrozmer.cz/>

Unie neslyšících Brno [online]. 2021. Brno: Unie neslyšících Brno. [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.unb.cz/>

Univerzita Hradec Králové [online]. 2022. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/>

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem [online]. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/>

Univerzita Karlova [online]. 2022. Praha: Univerzita Karlova. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://cuni.cz/UK-1.html>

Univerzita Palackého v Olomouci [online]. 2022. Olomouc: Univerzita Palackého. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.upol.cz/>

Univerzita Palackého v Olomouci [online]. 2022. Olomouc: Univerzita Palackého. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.upol.cz/>

Ústav jazyků a komunikace neslyšících [online]. 2015. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://ujkn.ff.cuni.cz/cs/ustavkatedra/historie/>

Ústav jazyků a komunikace neslyšících: Filozofická fakulta [online]. 2015. Praha: Univerzita Karlova. [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://ujkn.ff.cuni.cz/cs/>

Ústav speciálněpedagogických studií: Pedagogická fakulta – Univerzita Palackého v Olomouci [online]. 2022. Olomouc: Univerzita Palackého. [cit. 2022-03-28]. Dostupné z: <https://uss.upol.cz/cs/>

Západočeská univerzita v Plzni [online]. 2022. Plzeň: Západočeská univerzita. [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.zcu.cz/cs/index.html>

LEGISLATIVA

Vyhláška č. 207/1995 Sb.: Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí, kterou se stanoví stupně zdravotního postižení a způsob jejich posuzování pro účely dávek státní sociální podpory

Zákon č. 108/2006 Sb.: Zákon o sociálních službách.

Zákon č. 155/1998 Sb.: Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

Zákon č. 384/2008 Sb.: Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Klasifikace ztráty sluchu (WHO, 1980)..... 13

Tabulka 2 – Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (WHO, 2012)..... 14

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Postavená ruky/rukou (<i>Růžičková M., 1997, s. 8</i>).....	35
Obrázek 2 - Pohyb jednou rukou (<i>Růžičková M., 1997, s.9</i>).....	36
Obrázek 3 - Pohyb oběma rukama (<i>Růžičková M., 1997, s. 9</i>).....	36
Obrázek 4 - znak ŘEDITEL (<i>Potměšil M. a kol, 2004, s. 280</i>)	39
Obrázek 5 - znak SPORT (<i>Potměšil M. a kol, 2004, s. 332</i>).....	39
Obrázek 6 - znak POČASÍ (<i>Potměšil M. a kol, 2004, s. 113</i>).....	40
Obrázek 7 - znak ATLETIKA (<i>Potměšil M., 2002, s.29</i>)	40
Obrázek 8 - Natáčecí technika (<i>zdroj – vlastní</i>).....	63
Obrázek 9 - Jednoruční prstová abeceda (<i>Růžičková M., 1997, s.11</i>).....	65
Obrázek 10 – Logo (<i>zdroj – vlastní</i>)	68
Obrázek 11 – Pozdrav (<i>zdroj – vlastní</i>).....	68
Obrázek 12 – Ukázka textu ve videu (<i>zdroj – vlastní</i>).....	69
Obrázek 13 – Loučení (<i>zdroj – vlastní</i>).....	70
Obrázek 14 - Stříh v programu Win Movie Maker (<i>zdroj – vlastní</i>)	71
Obrázek 15 - Ruce mimo záběr (<i>zdroj – vlastní</i>)	72
Obrázek 16 - Ruce v záběru – náprava chyby (<i>zdroj – vlastní</i>)	72

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazníkové šetření k ověřování vzorku vlastní tvorby (2022)

Příloha 2: Přehled kurzů českého znakového jazyka v České republice (2022)

Příloha 3: CD-ROM – jednotlivé výukové lekce (2022)

Příloha č. 1

Dotazníkové šetření k ověřování vzorku vlastní tvorby

- 1) Jaký je Váš vztah k cizím jazykům? (Otevřená otázka)**

- 2) Napište 5 témat/okruhů slovíček, které podle Vás, patří k těm nejzákladnějším. Témata slovíček, které by se měli učit jako první v lekcích kteréhokoli cizího jazyka. (Otevřená otázka)**

- 3) Jaký je Váš vztah ke znakovému jazyku?**
 - a) Žádné základy znakového jazyka nemám.
 - b) S českým znakovým jazykem jsem se již setkala. Mám zvládnuté základy.

- 4) Odpovězte, jen v případě, že jste na předchozí otázku odpověděli "Žádné základy znakového jazyka nemám". Narazil/a jste někdy předtím na slovník či video kurz českého znakového jazyka?**
 - a) Ano
 - b) Ne

- 5) Pokud jsi někdy studoval/a ČZJ a jeho znaky/slovíčka, tak z čeho? (Př. konkrétní kanál na platformě Youtube, aplikace v mobilu, tištěná učebnice apod.) Prosím napište konkrétní název. (Otevřená otázka)**

- 6) Je něco, co Vás ve videích překvapilo? Ať už pozitivně či negativně. (Otevřená otázka)**

- 7) Je něco, co Vám ve videích chybělo? Nebo bylo tam naopak něco, co tam bylo zbytečné? (Otevřená otázka)**

- 8) Splnila videa Vaše očekávání? Nebo je něco, co byste ve videích udělali jinak? Zaznamenali jste ve videích nějakou chybu? (Otevřená otázka)**

9) Myslíte si, že jste se z videa dozvěděli dostatek znaků z daného tématu?

ANO 1 – 2 – 3 – 4 – 5 NE

10) Zaujalo Vás video po vizuální stránce?

ANO 1 – 2 – 3 – 4 – 5 NE

11) Bylo pro Vás video přiměřeně dlouhé? Nebo naopak příliš dlouhé/krátké?

- a) Akorát
- b) Dlouhé
- c) Krátké

12) Vyhovovala Vám hudba v pozadí?

- a) Ano
- b) Nevím, nevnímala jsem ji.
- c) Ne, chtěla bych video bez hudby.
- d) Ne, zvolila bych jinou hudbu.

13) Vyhovovalo Vám ukazování znaků dvakrát po sobě?

- a) Ano
- b) Ne

14) Vyhovovalo Vám pomalejší tempo (záběr) ukazovaného znaku? Byl adekvátně dlouhý, příliš krátký nebo zbytečně dlouhý?

- a) Chtěl/a bych pomalejší záběr
- b) Chtěl/a bych rychlejší záběr
- c) Bylo to akorát.

15) Myslíte si, že pro Vás dané video bylo přínosné? Naučili jste se něco nového?

- a) Ano
- b) Ne

16) Na základě této lekce, chtěli byste si pustit i další lekce znakového jazyka s jinými tématy (buď ty mé nebo jiná videa od jiných autorů)? Pokud ano, tak jaké téma byste uvítali? (Otevřená odpověď)

17) Vyhovovalo Vám, že máte základní slovíčka v jednom videu? Nebo jste spíše zastánce slovníku, kde si vyhledáte znak, který na který zrovna myslíte?

- a) Učebnice
- b) Video snímek
- c) Jiné

18) Vyhovovalo Vám, že máte základní slovíčka v jednom videu? Nebo jste spíše zastánci slovníku, kde si vyhledáte znak, na který zrovna myslíte?

- a) Vyhovuje mi mít jeden celek slovíček na jednom místě
- b) Raději si slovíčko vyhledám postupně, dle vlastní volby

19) Vyhovoval Vám koncept izolovaných slovíček, tj. slovínku? Nebo byste uvítali spíše celé fráze?

- a) Pouze slovíčka
- b) Ráda bych celé fráze.

20) Zhodnoťte video po obsahové stránce.

SUPER 1 – 2 – 3 – 4 – 5 HROZNÉ

21) Otázka pro osoby, které již mají základy znakového jazyka. Posuďte video po obsahové stránce?

SUPER 1 – 2 – 3 – 4 – 5 HROZNÉ

22) Po zhlédnutí videa, umíte si nyní vybavit nějaká slovíčka, která jste si zapamatovali? Pokud ano, tak jaké? (otevřená otázka)

23) Je něco, co byste mi ještě chtěli sdělit? Co Vás napadlo, ale v otázkách to nezaznělo? (otevřená odpověď)

Příloha č. 2

Přehled kurzů českého znakového jazyk v České republice

Praha a Středočeský kraj

Název organizace	Adresa organizace	Adresa webu	Lektor rodilý mluvčí ČZJ	Určeno pro veřejnost	Typy kurzů	Finanční náročnost
Česká unie neslyšících, z.ú.	Dlouhá 729/37 110 00 Praha 1	https://www.cun.cz/cs	Ano	Ano	I. modul (začátečníci) II. modul (mírně pokročilí) III. modul (pokročilí) IV. modul (konverzace)	3 500 – 4 500 Kč
Aldea, vzdělávací agentura	Novotného lávka 5 110 00 Praha 1	http://www.akdea.cz	Ano	Ano	Základy komunikace ve znakovém jazyce Základy znakového jazyka	3 900 – 4 800 Kč

					<p>Fyzické kurzy akreditované dle MŠMT Modul I+II Modul III Modul IV</p> <p>Fyzické kurzy akreditované dle MPSV Modul I Modul II Modul III Modul IV</p>	
<p>Tichý svět Středo- český kraj</p>	<p>Váňova 3180 272 01 Kladno</p>	<p>https://www.tichy Svet.cz/pobocky/stredocesky-kraj</p>	<p>Neuvedeno</p>	<p>Ano</p>	<p>Online kurzy – neakreditované</p> <p>Fyzické kurzy neakreditované</p> <p>Fyzické kurzy akreditované dle MŠMT Modul I+II Modul III Modul IV</p> <p>Fyzické kurzy akreditované dle MPSV Modul I Modul II Modul III Modul IV</p>	<p>3 390 Kč</p>

Jihomoravský kraj – Brno

Název organizace	Adresa organizace	Adresa webu	Lektor rodilý mluvčí ČZJ	Určen o pro veřejnost	Typy kurzů	Finanční náročnost
Unie neslyšících Brno	Palackého třída 19/114, 61200, Brno	https://www.unb.cz/	Ano	Ano	Začátečníci ČZJ Pokročilý ČZJ	3 980 Kč
Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka	Vodova 35, 612 00 Brno	http://www.trojrozměr.cz/	Ano	Ano	Pětiměsíční kurz (1. – 7. modul) Intenzivní kurz Individuální kurz	4 400 Kč 350 Kč/60 min.
Česká unie neslyšících Brno	Údolní 53, 602 00 Brno	https://www.cun.cz/cs/pobocky/cun-brno/	Ano	Ano	I. modul (začátečníci) II. modul (mírně pokročilí) III. modul (pokročilí) IV. modul (konverzace)	3 700 Kč
Tichý svět Jihomoravský kraj	Josefská 612/15 602 00 Brno 5. patro, dveře č. 611	https://www.tichy Svet.cz/pobocky/jihomoravsky-kraj	Neuvedeno	Ano	Možnost online kurzu (bez akreditace) Jiné kurzy této pobočky nesou specifikovány	3 390 Kč

Čechy (Plzeň, České Budějovice, Liberec aj.)

Název organizace	Adresa organizace	Adresa webu	Lektor rodilý mluvčí ČZJ	Určeno pro veřejnost	Typy kurzů	Finanční náročnost
Plzeňská unie neslyšících:	Divadelní 310/1a, Jižní Předměstí, 30100 Plzeň	https://www.pun.cz/	Ano	Ano	Kurz Českého znakového jazyka	2 200 Kč
Evoluce – Jihočeské centrum českého znakového jazyka, z.s.	Novohradská 1156, 370 08 České Budějovice 6	http://evoluce3.cz/	Ano	Ano	Pětiměsíční kurz (1.-4. modul) Roční kurz Individuální kurz Výběrový kurz	4 000 Kč 4 000 Kč 380 Kč/ 90 min.
Centrum pro zdravotně postižené Libereckého kraje	Konopeova 812, 470 01 Česká Lípa	https://www.czplk.cz/	Ne	Ano	Dle informací webu nemají již platné akreditace na kurzy ČZJ	-
ČUN Liberec	Moskevská 637/6,460 01 Liberec 1	https://www.cun.cz/cs/pobocky/cun-liberec/	Neuvedeno	Ano	Neuvedeno	Neuvedeno
Tichý svět – Pardubický kraj	Jana Palacha 1552 530 02 Pardubice V - Zelené Předměstí	https://www.tichy Svet.cz/pobocky/pardubicky-kraj	Neuvedeno	Ano	Možnost online kurzu (bez akreditace) Jiné kurzy této pobočky nejsou specifikovány	3 390 Kč
Tichý svět – Liberecký kraj	Felberova 604 46001 Liberec budova České	https://www.tichy Svet.cz/pobocky/liberecky-kraj	Neuvedeno	Ano	Možnost online kurzu (bez akreditace)	3 390 Kč

	pojišťovny, 4. patro				Jiné kurzy této pobočky nejsou specifikovány	
Tichý svět – Jihočeský kraj	Zátkovo nábřeží 448/7 370 01 České Budějovice	https://www.tichy Svet.cz/pobocky/jihocesky-kraj	Neuvedeno	Ano	Možnost online kurzu (bez akreditace) Jiné kurzy této pobočky nejsou specifikovány	3 390 Kč
Tichý svět – Plzeňský kraj	sady Pětaticánků 316/6 301 00 Plzeň Dům techniky, v přízemí	https://www.tichy Svet.cz/pobocky/plzensky-kraj	Neuvedeno	Ano	Možnost online kurzu (bez akreditace) Jiné kurzy této pobočky nejsou specifikovány	3 390 Kč
Tichý svět – Královéhradecký kraj	Gočárova třída 1620/30 500 02 Hradec Králové 4. patro, dveře č. 523	https://www.tichy Svet.cz/pobocky/kralovehradec ky-kraj	Neuvedeno	Ano	Možnost online kurzu (bez akreditace) Jiné kurzy této pobočky nejsou specifikovány	3 390 Kč
Tichý svět – Ústecký kraj	Hviezdoslavova 614/16 400 03 Ústí nad Labem	https://www.tichy Svet.cz/pobocky/ustecky-kraj	Neuvedeno	Ano	Možnost online kurzu (bez akreditace) Jiné kurzy této pobočky nejsou specifikovány	3 390 Kč

Morava a Slezsko (Olomouc, Frýdek-Místek)

Název organizace	Adresa organizace	Adresa webu	Lektor rodilý mluvčí ČZJ	Určeno pro veřejnost	Typy kurzů	Finanční náročnost
Oblastní unie neslyšících Olomouc	Jungmannova 972/25, 779 00 Olomouc	http://www.ounol.cz/	Ano	Ano	Skupinový kurz (1. a 2. modul) Zdokonalovací kurz	3 400 – 3 600 Kč 2 200 Kč
Kurzy znakového jazyka ve Frýdku-Místku	Ulice Radniční, Frýdek-Místek	http://www.znakovkafm.cz/	Není uvedeno	Ano	Začátečníci Mírně pokročilí Pokročilí a konverzace	4 500 Kč 4 500 Kč 4 500 Kč
Česká unie neslyšících Ostrava	Antonína Macka 1711/3, Ostrava 702 00	https://www.cun.cz/cs/pobocky/cun-ostava/	Není uvedeno	Ano	1. začátečníci – modul I 2. mírně pokročilí – modul II 3. pokročilí – modul III 4. konverzace – modul IV	4 000 Kč
Česká unie neslyšících Kroměříž	Velké náměstí 39/23, Kroměříž	https://www.cun.cz/cs/pobocky/cun-kromeriz/	Není uvedeno	Ano	1. začátečníci – modul I 2. mírně pokročilí – modul II 3. pokročilí – modul III 4. konverzace – modul IV	3 000 Kč
Česká unie neslyšících Zlín	Nám. T. G. Masaryka 2433, 760 01 Zlín	https://www.cun.cz/cs/pobocky/cun-zlin/	Není uvedeno	Ano	1. začátečníci – modul I 2. mírně pokročilí – modul II 3. pokročilí – modul III 4. konverzace – modul IV	3 000 Kč
Tichý svět – Moravskoslezský kraj	Zeyerova 110/12 702 00 Ostrava vedle obchodního domu LASO	https://www.tichysvet.cz/pobocky/moravskoslezsky-kraj	Není uvedeno	Ano	Možnost online kurzu (bez akreditace) Jiné kurzy této pobočky nejsou specifikovány	3 390 Kč

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Anna Kleslová
Katedra:	Ústav speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D
Rok obhajoby	2022

Název práce:	Tvorba vizuálních studijních materiálů znakového jazyka pro začátečníky
Název práce v angličtině:	Creation of visual materials for beginners of sign language
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje tvorbě výukových videí českého znakového jazyka pro začátečníky. Teoretická část obsahuje obecné informace o sluchovém postižení, uživatelích znakového jazyka, o komunikačních systémech neslyšících, především o znakovém jazyce, a také o kurzech a výuce českého znakového jazyka v České republice. Praktická část je zaměřena na tvorbu výukových videí pro začátečníky českého znakového jazyka. Jednotlivé lekce představují základní znaky daného tématu.
Klíčová slova:	Osoby se sluchovým postižením, znakový jazyk, kurzy a výuka českého znakového

	jazyka, studijní materiál, výukové lekce pro začátečníky znakového jazyka
Anotace v angličtině:	Diploma thesis is dedicated to the creation of instructional videos of Czech sign language for beginners. The theoretical part contains general information about hearing impairment, sign language users, communication systems of the deaf people, especially about the sign language, and courses and study lessons of Czech sign language in the Czech republic. The practical part is focused on creation of study lessons for beginners of Czech sign language. Each lesson focuses on specific topics and contains basic signs
Klíčová slova v angličtině:	People with Hearing Impairment, Sign language, Czech sign language courses and studying, study materials, study lessons for beginners of Czech sign language
Přílohy k práci:	3
Rozsah práce:	89
Jazyk práce:	Český jazyk